

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminalistiky

Technické ochrany dokladů a jejich vzájemné porovnání

Technical protection of documents and their comparison with each other

Diplomová práce

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. Ing. Jaroslav SUCHÁNEK, CSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Jakub ŠVÁBEK, DiS.

PRAHA 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne:

Jakub ŠVÁBEK

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval svému vedoucímu diplomové práce doc. Ing. Jaroslavu Suchánkovi, CSc. za jeho ochotný a vstřícný přístup a za cenné rady a metodické vedení práce.

ANOTACE

Ve své diplomové práci se zaměřuji na technické ochrany dokladů, které jsou klíčovým prvkem zabezpečení těchto veřejných listin proti zneužití ve formě pozměňování nebo padělání dokladů. Tento protiprávní jev ohrožuje řádný chod společnosti na její nejnižší úrovni při osobním, veřejném nebo profesním styku. V úvodu své práce se věnuji představení základních pojmů s charakteristikou dokladů a významu v kriminalistické teorii a praxi. Ve stěžejní části práce jsou představeny doklady z hlediska jejich pravosti a dále pak technické ochrany dokladů se zaměřením na jejich jednotlivé charakteristiky a přednosti, čímž jsou od sebe vymezeny. V závěru práce uvádím cíle zkoumání dokladů a hodnotím aktuální vývoj.

KLÍČOVÁ SLOVA

doklady * metody * zkoumání * prostředky * technické ochrany * padělání

ANNOTATION

In my master thesis I focus on the technical protection of documents, which is a key element of the security of these public documents against misuse in the form of forgery or falsification of documents. This illegal phenomenon threatens the orderly functioning of society at its lowest level, in personal, public or professional dealings. In the introduction, I introduce the basic concepts with the characteristics of documents and their importance in criminal theory and practice. In the core part of the thesis, documents are introduced in terms of their authenticity and then the technical protection of documents, focusing on their individual characteristics and merits, thus setting them apart. Finally, I state the objectives of document examination and assessing recent developments.

KEYWORDS

documents * methods * examination * means * technical protection * forgery

Obsah

Úvod	7
1 Kriminalistika a její pojmy	8
1.1 Úvod do historie	8
1.2 Listiny	10
1.3 Doklady	12
1.3.1 Dělení dokladů.....	13
1.3.2 Druhy dokladů	14
1.3.3 Části dokladů.....	15
1.4 Psací prostředky	19
1.5 Význam v kriminalistické teorii a praxi.....	22
2 Doklady a materiály k jejich zhotovení	23
2.1 Zhotovení dokladů	23
2.2 Zabezpečovací prvky	27
3 Druhy dokladů	30
3.1 Druhy dokladů z hlediska jejich pravosti	30
3.1.1 Pravé doklady	32
3.1.2 Pozměněné doklady	33
3.1.3 Padělané doklady	34
4 Technické ochrany dokladů	37
4.1 Viditelné technické ochrany	37
4.1.1 Vodotisk.....	38
4.1.2 Hologramy	39
4.1.3 Ochranné proužky	40
4.1.4 Ochranná vlákna	41

4.1.5	Konfety	42
4.1.6	Tiskové barvy	42
4.1.7	Tiskové techniky	44
4.1.8	Otisky razítek.....	47
4.1.9	Spojovací materiály	47
4.1.10	Zvláštní způsoby technických ochran	48
4.2	Neviditelné technické ochrany	49
4.2.1	Příměsi v papíru	50
4.2.2	Úmyslné chybotisky	51
4.2.3	Složení tiskových barev	51
5	Typické druhy stop	52
5.1	Způsoby vyhledávání a zajišťování vhodných stop	52
5.1.1	Zajištění listinných materiálů	55
5.1.2	Zajištění psacích prostředků a ostatních nástrojů.....	56
5.2	Hlavní cíle zkoumání dokladů	56
5.3	Posouzení dokladů a znalecká činnost	57
5.4	Zhodnocení jevu padělatelské činnosti	60
	Závěr	63
	Seznam použitých zdrojů	65

Úvod

Tématem mé diplomové práce jsou technické ochrany dokladů a jejich vzájemné porovnání. Volbu tohoto tématu jsem zvolil jednak proto, že jsem příslušníkem Policie České republiky a jako takový jsem se dostal mnohokrát do situace, kdy bylo potřeba ověřit totožnost osob, o jejichž skutečnosti byla důvodná pochybnost. Zároveň mě, jako běžného občana, vždycky fascinovala variabilita dokladů, se kterými se člověk setkává ve svém osobním nebo profesním životě, a jejichž vybavenost prvky technické ochrany je různorodá. Touto oblastí se hlouběji zabývá kriminalistika, která ze své pozice objekty zájmu pachatelů trestné činnosti v podobě jejich pozměňování nebo padělání dokladů vyhledává, zajišťuje a následně vyhodnocuje. Protiprávní jev v podobě padělatelské činnosti je fenomén, který se objevuje napříč společnostmi, a to bez rozdílu odvětví, v němž k němu dochází. Doklady jsou specifickou skupinou zájmu padělatelské činnosti pro jejich význam, který spočívá v celé řadě aspektů. Doklady jejich nositeli převážně propůjčují určitou formu garance, ze které tento může požívat jistých výhod nebo jej neomezují v jinak limitovaných oblastech zájmu, například jako je cestování. Aby nedocházelo ke zneužití dokladů, jsou tyto svými eminenty zhotovovány za přísných podmínek a vybavovány různými formami prvků technické ochrany. Cílem mé práce je popsání druhů technických ochrany, a tím je od sebe navzájem vymezit. Zároveň prostřednictvím uvedení do dané problematiky technických ochrany dokladů dospět k závěru, zda je technická ochrana dokladů dostatečná a v čem spočívá důležitost porovnání jednotlivých druhů technických ochrany.

1 Kriminalistika a její pojmy

1.1 Úvod do historie

Kriminalistika, jakožto samostatná vědní disciplína, se v průběhu své historie vyvíjela, a to s ohledem na danou dobu, neboť nebyla vědním oborem samostatným, nýbrž na ni bylo nahlíženo z prvopočátku zcela jinou optikou. Její prvopočátky, které sahají již do konce 19. století, ji z pohledu dané doby prezentují jako oblast dvou základních sfér. Tou první bylo a vždy bude empirické poznání, jež tato věda opírá o oblast policejní praxe a dále pak praxe v oblasti justice. Tou druhou oblastí, stejně klíčovou jako ta první, byly přírodní a technické vědy. Kriminalistika svou podstatou tedy pružně reagovala na dobu a vyvíjela se dle potřeb sobě vlastních. Pakliže se v historii vyskytl zlomový okamžik, za který bylo záhodno označit cokoliv, co bylo pro danou dobu nezvyklé a nestandardní, přicházela kriminalistika, aby kreativním přístupem za využití vědeckého poznání včetně časem se rozvíjejících oborů jako je:

- psychologie,
- kriminologie,
- trestní právo,
- policejní právo,
- viktimologie,

vniesla nový přístup k vyřešení daného problému, nový postup k aplikaci a implementaci v širším měřítku. Kupříkladu mezi oblastmi v kriminalistice, které nepřišly samy od sebe a měly svůj počátek a průběh mnohdy trnitý, neboť metody, jež vedly k jejich využití a byly mnohdy třeba ad hoc upravit, lze uvést:

- trasologii,
- mechanoskopii,
- daktyloskopii,
- portrétní identifikaci osob.

Že se v případě kriminalistiky jedná o samostatnou vědní disciplínu, lze odvodit ze samého poznání a podstaty tohoto oboru. Specifický předmět zkoumání dává napovědět, že se jedná o samostatnou vědní disciplínu, kterou se jiná vědní disciplína nezabývá, ačkoliv je na ni někdy v jiných zemích pohlíženo jako spíše na oporu trestního práva. S ohledem na to, že jsou v kriminalistice využívány prvky společenskovědní, přírodovědní a technické, je z tohoto pohledu kriminalistika vědou interdisciplinární, neboť v sobě zahrnuje celou škálu oblastí. Z tohoto důvodu je velmi složité charakterizovat kriminalistiku pouze v rámci nějaké definice, neboť ne vždy a všude se lze setkat s výkladem tohoto pojmu ve stejném duchu jako jinde. Předmět kriminalistiky zůstává prakticky stejný a jsou jím:

„1. zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech,

2. zákonitosti vyhledávání, shromažďování a zkoumání stop a jiných kriminalisticky relevantních informací o spáchaných trestných činech.“¹

Vyšetřování trestné činnosti, kde klíčovou roli hraje odhalení a objasnění trestného činu, doprovází pojem stopa, kterou lze objektivně definovat jako následek trestného činu, přičemž přetrvává a charakterizuje ji změna v objektivní realitě, která spácháním trestné činnosti vznikla. Ve snaze obšírněji uchopit samostatnou vědní disciplínu, kterou bezesporu kriminalistika je, lze její definici stroze shrnout tak, jak se na ní v našem prostředí shoduje akademická obec.

„Kriminalistika je samostatný vědní obor sloužící ochraně občanů a státu před trestnými činy tím, že objasňuje zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop a zákonitosti vyhledávání, shromažďování a zkoumání stop a tím, že vypracovává podle potřeb trestního zákona a trestního řádu metody, postupy, prostředky a operace v zájmu úspěšného odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti.“²

¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 4.

² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 6.

Dle shora uvedeného se k pojmu a charakteristice samostatného vědního oboru, jakým kriminalistika oprávněně je, dá spolehlivě uvést, že se v průběhu doby etablovala v nedílnou součást bezpečné společnosti, o kterou je třeba usilovat v každé době, neboť hnací silou vývoje kriminalistiky je vývoj trestné činnosti.

Samotná kriminalistika se v oblasti forenzních disciplín dále opírá o mnohé další klíčové obory, které na poli znalecké činnosti přispívají významnou měrou k předmětu kriminalistického zkoumání. Mezi nejrozšířenější obory lze zařadit:

- soudní lékařství,
- soudní inženýrství,
- psychologie,
- psychiatrie,
- sexuologie,
- chemie.³

1.2 Listiny

Mezi listiny řadíme veškeré objekty, které ve své písemné nebo tištěné podobě dokládají určitá práva a oprávnění pro své nositele. Tato práva jsou nejčastěji ve své charakteristice ukládána buďto přímo konkrétním fyzickým osobám, nebo jmenovitě osobám právnickým. Ve svém obsahu tyto listiny umožňují shora uvedeným fyzickým osobám a právnickým osobám užívat práv a povinností, jež ruku v ruce z oprávnění listin vyplývají. Mezi tato práva a povinnosti mohou například patřit majetková práva nebo povinnosti pečovat o svěřené osoby. V současném právním pojetí lze listiny rozdělit na soukromé listiny a veřejné listiny, avšak nebylo tomu tak vždy. V dobách, kdy byly listiny všeobecně využívány a vyhotovovány, nebyl současný právní řád a historie listin samotných sahá řadu staletí zpětně. Dříve se ani nerozlišovalo mezi pojmem listina a písemnost, neboť písemné uchování sdělení bylo záležitostí výhradně úřadu

³ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVANA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x, str. 6.

panovnického nebo těchto výsad požívala církev, a to zejména s odkazem na poměry v našem prostředí. Hlouběji se tomuto tématu věnuje diplomatika neboli pomocná věda historická. Samotné označení diplomatika pochází z latinského slůvka diploma, což je doslovný překlad slova listina. Diplomatika se ve svém předmětu zkoumání tedy zabývá nejen samotnou vnitřní strukturou listin, nýbrž i úpravou vnější, díky čemuž je pak schopna identifikovat jejich původ, který může mít rozdílné sociální a kulturní prostředí.⁴

Přesná a specifická definice pojmu slova listina by sama o sobě byla spíše strohým výkladem, avšak v kontextu historických reálií je obširným výkladem k tomuto pojmu v samotném Ottově naučném slovníku uvedeno toto:

„Obyčejně zove se listinou dle okolností každý písemný záznam, který v jakékoliv příčině stal se významným. Přesněji rozumíme listinou písemnost, sepsanou ve formě právem žádané za účelem právním. Nauku o této formě zoveme diplomatickou. A jako při právě rozeznáváme listiny veřejné v oboru práva veřejného a listina soukromé v záležitostech práva soukromého, ač historikové činí tu nedůsledně modifikace tím, že vyhláší za veřejné jen listiny, vydané samotnými panovníky světskými nebo nejvyššími hodnostáři církevními, ostatní bez rozdílu za soukromé. V příčině formy mluví se pak o znacích vnějších a vnitřních, k těmto čítáme text, k oněm pak vše, co tvoří pojem originálu listiny na rozdíl od opisu. K vnějším patří tedy látka, na které psáno bylo, písmo, ozdoby, linkování, pečeť. K vnitřním formy textu (formule) a jazyk, v kterém psáno.“⁵

Ve svém širším pojetí listiny ukládají práva a povinnosti, v užším pojetí lze nalézt mnohá další kritéria charakteristická právě pro listiny, kdy je pak lze rozdělit podle:

- právní síly,
- obsahu,
- formy vyhotovení,

⁴ HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4, str. 179–182.

⁵ *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. [Praha]: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-237-6, str. 119–120.

- vydavatele.

Každá listina má pak své vnitřní znaky a vnější znaky. Mezi vnitřní znaky lze zařadit takové informace, jakými jsou například jazyk, kterým je v listině uvedeno předmětné sdělení. Jazyků a jejich útvarů je celá řada, ale v případě historie spjaté s naším regionem a potažmo celé oblasti evropského kontinentu lze za významnou jazykovou formu uvést latinu, která byla z tohoto důvodu označována za jazyk vzdělanosti, neb pouze vzdělaný člověk ovládal jazykem psát a takéž jeho písemnou formu dále ústně interpretovat. Že byla latina jazykem vzdělanosti nám dokládá i soudobý příměr, jenž lze spatřit v oblastech, které jsou kriminalistice velmi blízké, konkrétně v oblasti práva a soudního lékařství. Tyto obory latinu využívají jako připomínku svého původu. Společně s jazykem je vnitřním znakem i textová úprava, která jde ruku v ruce s účelem listiny. Tato bývá nezřídka rozdělena do tří různých částí, z nichž ta první je částí úvodní, po ní následuje část prostřední s jejím hlavním sdělením a posledním oddílem je část závěrečná.

Vnějšími znaky listiny a jejího textového sdělení jsou:

- formátování textu,
- linkování,
- psací prostředek, kterým je psáno na podkladový materiál,
- podkladový materiál, na který je psáno,
- poznámkové údaje pod hlavním textem,
- výkladové doušky,
- podpisové doložky.

1.3 Doklady

Doklady jsou specifickým souhrnem objektů, které buď dokládají, prokazují a potvrzují totožnost té určité konkrétní osoby, anebo se může jednat o charakteristické objekty, jež se svou ucelenou formou vztahují k daním nebo účetnictví. Z obecného hlediska se tedy pojem dokladu vztahuje na pestrou paletu

písemností, které lze jejich charakterem a druhem více konkrétně vymezit do ucelených oblastí, a to na rozdíl od listin. Listiny v dřívějších dobách zastupovaly roli toho, co lze označit za současné doklady. Nemałym dílem se tak podílely listiny na tom, co nám dnes představují doklady. V takovém středověku se zásadní informace zaznamenávaly do kronik nebo svitků opatřených rodovým erbem, bulou nebo pečeti, a pokud se majetný člověk prokazoval příslušností ke svému rodu nebo vlastnictví, činil tak prostřednictvím takovýchto forem písemností. V tomto ohledu tedy listiny nahrazovaly svým významem dnešní pojetí pojmu doklad, a to bez ohledu na to, jakého podkladového materiálu k tomu bylo užito. Jen na okraj lze uvést, že podkladovým materiálem se dle dostupnosti a rozvoje písma a písemnictví stávaly mnohem praktičtější formy materiálu. Od kamene přes vypálenou hlínu, vysušených a vylisovaných listů, zvířecích kůží až po objev celulózy a její všestranné začlenění pro písemné zaznamenávání.

1.3.1 Dělení dokladů

Jak bylo již uvedeno v hlavní kapitole, je možné doklady vymezit na specifické oblasti. První a nejrozšířenější oblastí je spektrum osobních dokladů, které (jak již bylo uvedeno) se vztahují k určité konkrétní osobě a svým charakterem totožnost takové osoby prokazují. Těchto dokladů je nejvíce a plní svou funkci dle oblasti působení, pro kterou byly jejich zhotoviteli vydány. Lze mezi nimi najít takové, o jejichž vyhotovení postačí stranou žadatele požádat, kdežto u jiných je nutné nejprve splnit určitou zákonnou povinnost, a až poté mohou být jejich žadateli vystaveny. Druhou oblastí je finanční sféra, kam spadají daňové a účetní doklady. Tyto se vztahují k peněžitým transakcím a jsou důsledkem profesních a existenčních závazků.

1.3.2 Druhy dokladů

Nejtěžejnější oblastí jsou doklady osobní neboli doklady vydávané veřejnoprávní institucí nebo jednotlivcem, kdy vydání takového dokladu má jasný účel. V případě osobních dokladů se jedná zejména o:

- rodný list,
- občanský průkaz,
- cestovní pas,
- diplomatický pas,
- řidičský průkaz,
- služební průkaz,
- zbrojní průkaz,
- podnikový průkaz,
- členská legitimace.

Mezi osobní doklady se v pravém slova smyslu neřadí takové doklady jako například výuční list, maturitní vysvědčení nebo vysokoškolský diplom. Tyto doklady mají charakter dosaženého studijního vzdělání jednotlivce. Pokud je uvedena rovina studijní, nelze opomenout ani tu profesní, která je zastoupena například živnostenským listem.

V případě dokladů finančního charakteru se nejedná o takové, jež by prokazovaly totožnost jejich nositele, nýbrž se jedná o doklady, které se vztahují k financím a jejich transakcím. Mezi takové spadají především:

- daňová přiznání,
- faktury o úhradě,
- složenký,
- pokladní stvrzenky,
- finanční deníky,
- záznamy o vedení účetnictví.

Ačkoliv se jedná o okrajovou oblast, která se dotýká loterií, sázek a číselných her, na rozdíl od předchozích druhů dokladů spadá spíše do kategorie volnočasových aktivit, lze i na tyto nahlížet ve své podstatě jako na doklady, kterými jsou:

- vydané losy z loterií,
- herní tikety sázkových her.⁶

1.3.3 Části dokladů

Každý doklad má své části, v nichž jsou uvedeny podstatné náležitosti a pro každý doklad jsou tyto náležitosti specifické. Uvedení těchto částí u každého dokladu zvláště by bylo s ohledem na klíčovou oblast této problematiky nadbytečné, z tohoto důvodu do této práce zahrnuji pouze takové doklady, s nimiž je možné se běžně setkat a jejichž existence je v obecném povědomí takřka každého člověka. Níže budou blíže popsány dle zákonné definice části občanského průkazu a cestovních dokladů.

Podle § 2 zákona č. 269/2021 Sb., zákon o občanských průkazech, se v případě tohoto dokladu uvádí a je tento definován následujícím sdělením:

„(1) Občanský průkaz je veřejná listina, kterou osoba, jíž je občanský průkaz vydán, (dále jen „držitel občanského průkazu“) prokazuje svou totožnost a skutečnosti v ní uvedené.

(2) Občanský průkaz je dále prostředkem umožňujícím uložení nebo užití dat potřebných pro elektronickou identifikaci a autentizaci držitele občanského průkazu nebo pro jiné elektronické úkony (dále jen „data pro elektronické využití občanského průkazu“).“⁷

⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 228.

⁷ Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech v posledním znění

Občanský průkaz a jeho části jsou výše uvedeným zákonem č. 269/2021 Sb., jasně definovány, a o které části dokladu se jedná, následně vymezuje § 5 shora citovaného zákona:

„(1) V občanském průkazu se uvedou

a) údaje o držiteli občanského průkazu, kterými jsou

1. jméno, popřípadě jména, a příjmení,

2. pohlaví,

3. státní občanství,

4. datum narození,

5. místo a okres narození, narodil-li se na území České republiky, a to podle stavu ke dni podání žádosti o vydání občanského průkazu,

6. kód státu narození podle statistického číselníku vytvořeného Českým statistickým úřadem, narodil-li se mimo území České republiky, a to podle stavu ke dni podání žádosti o vydání občanského průkazu,

7. adresa místa trvalého pobytu, je-li hlášen k trvalému pobytu na území České republiky, včetně označení tohoto údaje jako adresy úřadu, je-li takto označen v informačním systému evidence obyvatel,

8. rodné číslo,

9. podoba,

10. podpis a

11. biometrické údaje; biometrickými údaji se rozumí zobrazení obličeje a otisky prstů rukou pořízené podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157,

b) úřední záznam, který obsahuje nezkrácenou podobu jména nebo složeného příjmení držitele občanského průkazu, jsou-li v rámci údajů o držiteli občanského průkazu uvedeny ve zkrácené podobě podle § 7 odst. 2,

c) údaje o občanském průkazu, kterými jsou

1. číslo,

2. kód dokladu podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157,

3. datum vydání,

4. datum skončení platnosti,

5. označení správního orgánu, který jej vydal, a

6. kód České republiky podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157 a

d) údaje umožňující kontrolu údajů uvedených ve strojově čitelné podobě.

(2) V občanském průkazu se na žádost žadatele o vydání občanského průkazu uvede rodinný stav nebo údaj o registrovaném partnerství.

(3) V občanském průkazu se uloží data pro elektronické využití občanského průkazu stanovená prováděcím právním předpisem. Hovoří-li se v tomto zákoně o uložení dat pro elektronické využití občanského průkazu, rozumí se tím rovněž jejich spojení s občanským průkazem.

(4) V občanském průkazu se na žádost držitele občanského průkazu uloží data pro elektronické využití občanského průkazu stanovená prováděcím právním předpisem nebo tato data může uložit sám držitel občanského průkazu.“⁸

Další kategorií jsou cestovní doklady a s ohledem na důležitý fakt, že je jich více a jejich jmenovitý výčet uvádí zákon č. 329/1999 Sb., zákon o cestovních dokladech, jsou zde tyto také uvedeny. Jmenovitě se dle § 5 shora uvedeného zákona č. 329/1999 Sb., jedná o:

„a) cestovní pas,

b) diplomatický pas,

c) služební pas,

d) cestovní průkaz,

e) náhradní cestovní doklad Evropské unie, 2a)

f) jiný cestovní doklad na základě mezinárodní smlouvy.“⁹

Jejich obecnou definici uvádí tento zákon v § 2 takto:

„(1) Cestovní doklad je veřejná listina opravňující občana k překračování státních hranic České republiky (dále jen "hranice") přes hraniční přechod, nestanoví-li

⁸ Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech v posledním znění

⁹ Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech v posledním znění

jinak mezinárodní smlouva, jíž je Česká republika vázána, (dále jen "mezinárodní smlouva"). Cestovním dokladem občan prokazuje své jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné číslo, podobu, státní občanství České republiky¹⁾ (dále jen "státní občanství") a další údaje zapsané nebo zpracované v cestovním dokladu podle tohoto zákona."¹⁰

Části dokladů, které jsou podle zákona č. 329/1999 Sb., u cestovních dokladů uvedeny a které tento zákon v § 6 specificky uvádí, jsou:

„(1) Cestovní doklad obsahuje údaje stanovené tímto zákonem a přímo použitelným právním předpisem Evropských společenství^{2c)}, podpis občana a jeho fotografii. Podpis občana cestovní doklad nemusí obsahovat, je-li vydán podle § 17 odst. 9.

(2) Cestovní doklady vydávané s dobou platnosti delší než 1 rok obsahují vždy strojově čitelné, biometrické a další údaje stanovené tímto zákonem, včetně digitálního zpracování fotografie občana a jeho podpisu. Biometrické údaje lze použít výlučně pro ověřování pravosti cestovního dokladu a ověření totožnosti občana pomocí osobních údajů zapsaných v cestovním dokladu, popřípadě porovnání biometrických údajů (§ 5 odst. 2) zpracovaných v nosiči dat prostřednictvím technického zařízení umožňujícího srovnání aktuálně zobrazených biometrických údajů občana s biometrickými údaji zpracovanými v nosiči dat cestovního dokladu.

(3) Povinnými údaji zapisovanými do cestovního dokladu jsou

a) jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné číslo, pohlaví, státní občanství, datum a místo narození, a jde-li o diplomatický nebo služební pas, i diplomatická nebo služební hodnost (funkce), přičemž název místa narození se zapisuje podle aktuálního stavu;^{2d)} u občanů narozených v cizině se zapisuje pouze kód státu narození,^{2e)} místo narození se u nich nezapisuje,

b) úřední záznamy obsahující nezkrácenou podobu jména, popřípadě jmen a příjmení, pokud byly zapsány ve tvaru uvedeném v odstavci 4,

¹⁰ Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech v posledním znění

c) územní a časová platnost cestovního dokladu, číslo dokladu, datum jeho vydání a označení úřadu, který jej vydal,

d) strojově čitelné údaje zapisované do strojově čitelné zóny cestovního pasu, diplomatického pasu nebo služebního pasu v tomto pořadí: typ dokladu, kód vydávajícího státu, příjmení, jméno, popřípadě jména občana, číslo cestovního dokladu, státní občanství, datum narození, pohlaví, datum skončení platnosti cestovního dokladu, rodné číslo a kontrolní číslice, které jsou číselným vyjádřením vybraných údajů ve strojově čitelné zóně.

(4) Nelze-li z důvodu nedostatku místa zapsat do cestovního dokladu druhé jméno, zapíše se první jméno uvedené v rodném listě a místo druhého jména se zapíše první písmeno s tečkou. Obdobně se postupuje v případě zápisu složeného příjmení.

(5) Cestovní průkaz vydaný z důvodu návratu na území České republiky pro nově narozeného občana nemusí obsahovat rodné číslo.¹¹

1.4 Psací prostředky

Psacími prostředky je široká a pestrá paleta rozličných druhů prostředků. Prostřednictvím těchto nástrojů jsou informace zaznamenávány na daný druh podkladového materiálu. Mezi nejrozšířenější patří běžné tužky na grafitové bázi, propisovací tužky opatřené kuličkovým hrotem, různé fixy a zvýrazňovače, inkoustová psací pera a razítka. To jsou prostředky, jichž je užito k zaznamenávání. Dále k těmto prostředkům náleží i ty části, jejichž prostřednictvím zůstává zachycená informace na podkladovém materiálu. Jsou jimi grafitové tuhy, pasty v propisovacích tužkách, tuše a razítkové barvy. V současnosti i hojně rozšířené tonery, se kterými se setkáváme v tiskárnách, faxech nebo kopírkách.¹²

¹¹ Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech v posledním znění

¹² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 228.

Z pohledu kriminalistické praxe jsou psací prostředky účelně rozděleny dle jejich původního stavu, tedy v přeneseném slova smyslu podle jejich původního skupenství. V tomto kontextu si kriminalistická praxe vymezila psací prostředky do kategorií:

- tuhých psacích prostředků,
- kapalných psacích prostředků,
- emulzních neboli pastovitých psacích prostředků.

Do první skupiny, kterou reprezentují tuhé psací prostředky, řadíme tuhy v podobě barev nebo grafitu, inkoustu, a dokonce i vosku. Těchto bývá povětšinou užito právě v tužkách. Jejich využití je velmi široké a současná kriminalistickotechnická praxe na ně nahlíží z pohledu letitých zkušeností. Ačkoliv jsou tyto prostředky v rámci umělecké činnosti hojně využívány pro jejich tendenci zanechat po sobě při otření tah, dříve bylo (na rozdíl od současné doby) těchto prostředků využíváno více i v rámci běžného života. Jelikož se však tyto prostředky při svém použití na podkladovém materiálu obroušují, nejsou nejvyhledávanější formou, které by bylo ke spáchání trestné činnosti v souvislosti s paděláním nebo pozměňováním dokladů užito.¹³

Druhou skupinou jsou prostředky kapalně. I tyto zanechávají tah na podkladovém materiálu. Způsob, jakým k tomu dochází, je však rozdílný. Zatímco u tuhých psacích prostředků byl psací prostředek postupně při styku s podkladovým materiálem obroušen, kapalně psací prostředky postupně uvolňují svou náplň. Její aplikace je cíleně řízena pohybem pisatele a dávkování náplně bývá přímo úměrné k pohybu tahu při styku s podkladovým materiálem. Po nanesení náplně dochází k jejímu pozvolnému vysychání, které může ovlivnit celá řada faktorů. Pokud se u náplně nejedná o organické rozpouštědlo na lihové bázi, dochází k odpařování vody, jež byla v náplni obsažena. Další klíčovou okolností může být samotný podkladový materiál, jeho struktura, teplota a vlhkost, stejně tak jako

¹³ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 8.

teplota a vlhkost v okolí. Pokud je materiál hodně vyschlý nebo přímo savý, dochází při aplikaci náplně k výraznému rozpítí a prostoupení v struktuře materiálu. Rozdílnou reakci vyvolává pozvolné vysychání, které má tendenci text rozmazat. Aplikace kapalných psacích prostředků dává kriminalistickotechnické praxi příležitost tyto náplně zkoumat, neboť je lze ve zkoumaném textu rozpustit a oživit tak jejich původní skupenství. Co se může jevit jako přednost, je zároveň i nevýhodou. Dokument, u něhož došlo k využití kapalného psacího prostředku, je náchylný na znečitelnění formou rozmazání. K tomu může dojít ve vlhkém prostředí nebo bezprostředním kontaktem s vodou. Kapalně psací prostředky nejsou co do barvy limitovány, proto mezi ně spadají černé inkousty i inkousty v jiných barvách, totéž platí o tuších, razítkových a tiskařských barvách, fixech, zvýrazňovačích a lepidlech.

Poslední kategorií jsou emulzní psací prostředky. Jejich náplň má hustší konzistenci, což má za následek jiný způsob zasychání, neboť mají ve své podstatě jiné chemické složení. Aplikace takového psacího prostředku na podkladový materiál je na stejném principu, jako je tomu u předchozí kategorie psacích prostředků, tedy formou navrstvení. Kriminalistickotechnické zkoumání těchto psacích prostředků je v porovnání s těmi kapalnými složitější pro jejich tendenci nerozpouštět se. Na jejich viskozitu jsou kladeny vysoké nároky, neboť nesmějí zasychat na hrotu psacího nástroje, ale zároveň nesmějí samovolně vytékat a protichůdně k těmto požadavkům se při aplikaci na podkladový materiál očekává jejich promptní zaschnutí. Ojedinělou formou psacího prostředku na emulzní bázi se stalo pero Fisher Pen Company, které umožňuje psaní nejen ve stavu beztlíže, nýbrž i pod vodou či jiných druhů kapalin¹⁴. Toto samo o sobě vypovídá o složitosti a náročnosti samotného složení emulze. Vyjma tohoto konkrétního druhu psacího prostředku, jenž v sobě snoubí technologii nástroje a jeho náplně, jsou všechny ostatní psací prostředky pro svou aplikaci užity převážně na vodorovných nebo šikmých plochách.

¹⁴ *About Us* [online]. Fisher Space Pen, 2013. [citováno 11.prosince 2023]. Dostupné z: <https://www.spacepen.com>

Obrázek 1 – pero Fisher Pen Company schopné psát ve stavu beztlíže
Zdroj: *Air and Space* [online]. fisher space pen, 2013. [cit. 10.2.2022]. Dostupné z:
<https://spacepen.cz/e-shop/air-and-space>

Kriminalistika a její technické zkoumání psacích prostředků na bázi tuhé, kapalné nebo emulzní má v této oblasti omezené možnosti výsledného zjištění. Individuální identifikace je zcela ojedinělá a určit lze hlavně skupinovou příslušnost zkoumaného psacího prostředku, eventuelně zhodnotit jeho stav.¹⁵ Pečetě a razítka se častou při svém používání opotřebovávají při kontaktu s povrchem podkladu a charakter jejich struktury se tak pozvolna mění, což může vést k individuální identifikaci nástroje. Při zkoumání je závěrem konstatováno, že u textu došlo v určitém místě k jeho odstranění, což dále umožnilo odhalit, že otisk razítka není originální.¹⁶

1.5 Význam v kriminalistické teorii a praxi

V kriminalistické teorii a praxi jsou doklady meritem zkoumání pro svou pestrost vyhotovených druhů dokladů, rozšířenost a především důležitost. Právě tyto předpoklady jsou toliko charakteristické, neboť doklady samy o sobě mají vypovídající hodnotu, jejíž podstata bývá pachateli při protiprávním jednání zneužívána.

Kriminalistika má, co do daného tématu, dvě roviny, v nichž pracuje se zkoumanou problematikou. K té teoretické lze uvést, že v rámci materiální reality, tedy ve hmotném světě, je možno podrobit samostatnému zkoumání každý objekt, u něhož se pokoušíme určit jeho individuálnost. Zpravidla se tak daří u zkoumaného

¹⁵ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (strukturu) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5, str. 65.

¹⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 256.

objektu určit jeho skupinovou příslušnost, pakliže je tento vydáván periodicky. Samotná individuální identifikace zkoumaného objektu v rámci kriminalisticko-technického zkoumání je tak převážně završena vyhodnocením, že v dokladu došlo vlivem zásahu k nějaké změně (odstranění nějaké části textového pole nebo zjištění otisku razítka, který se neshoduje s originálem).¹⁷ V praktické rovině se kriminalistika svým zkoumáním zabývá širším spektrem otázek, jež se vztahují k samotnému způsobu vyhotovení zkoumaného objektu (dokladu). Součástí některých dokladů bývá fotografie jejich nositele, přičemž takový doklad sám o sobě bývá zhotoven dle požadavku eminenta a jeho technologického know-how. Dříve velmi běžnou metodou u vystavených dokladů, která se prve nabízela, bylo fotografii k dokladu pouze připevnit. V takovém případě se kriminalistická praxe zabývala tím, jakým způsobem a čím došlo k přichycení fotografie k dokladu, zda se jednalo o originál fotografie, nebo formu kopie. S nástupem digitalizace došlo k zachycení fotografie na podkladový materiál dokladu a již se originální fotografie na dokladu nenacházela. Avšak v rámci zkoumaného objektu nebyly zkoumány podrobeny pouze specifické části, ale i objekt jako celek. Charakteristický je přístup posuzovat u objektu zkoumání nejen jednotlivosti, ale jejich širší souvislosti. S tímto přístupem kriminalistická praxe odhalí i takový objekt zkoumání, jenž byl v celek složen z více různých částí, z nichž některé nebyly původními, ale byly nahrazeny.

2 Doklady a materiály k jejich zhotovení

2.1 Zhotovení dokladů

Doklady zhotovuje jejich eminent nebo lépe řečeno, jejich zhotovitel. Tím bývá nejčastěji institut, který má k tomuto oprávnění a jenž je vázán zákonem. Znamená to, že je povinován dodržovat literu zákona, která mu umožňuje doklad opatřit a dále ukládá podmínky a kritéria, jež musí doklad splňovat. Tím, pro něhož je nejvyšší prioritou, aby nedocházelo k pozměňování nebo padělání dokladů, je

¹⁷ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 256.

v první řadě stát, neboť k vystavení nebo vydávání dokladů dochází prostřednictvím státu nebo jím pověřených institucí, jako je tomu u listin, cenin a platidel, kde jsou pověřenými institucemi státní správa, notáři, Česká pošta a Česká národní banka.¹⁸ K vyřízení celého průběhu se postupuje dle druhu dokladu, o který má žadatel zájem nebo k jehož vystavení má povinnost. Jednak jsou to doklady, pro jejichž vyhotovení musí žadatel splnit nějakou podmínku a dále jsou to pak doklady, které vydává instituce automaticky sama, aniž by se toho musel žadatel aktivně více účastnit.

V případě občanských průkazů se jedná o formu dokladu, který vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností. Zásadní náležitostí z obecného hlediska je to, aby se v případě žadatele jednalo o občana České republiky, který má trvalý pobyt na území České republiky a jenž dovršil věku 15 let. Existují samozřejmě i výjimky, které umožňují vyhotovení dokladu, i když se jedná o osobu mladšího věku apod. Zažádat lze na kterémkoliv úřadě obce s rozšířenou působností nebo (v případě hlavního města Prahy) na kterémkoliv úřadu městské části Prahy 1 až 22. Vydavatelem občanského průkazu je pak ten úřad, u něhož si občan podal svou žádost, a to bez ohledu na místo svého trvalého bydliště.¹⁹ Toliko příkladně uvedeno k občanskému průkazu.

Vydavatel však není totéž, co zhotovitel. V případě dokladů je u převážné většiny zhotovitelem Státní tiskárna cenin, s.p., která je úzce spjata se vznikem samostatného Československého státu. Tato, ač se ve svém oboru zabývá převážně bankovkami a cennými papíry, své pole působení profiluje dále na stírací losy a ostatní ceniny, mezi které lze uvést tabákové nálepky, alkoholové pásky, dálniční známky, jízdní doklady, poukázky na stravování, dárkové poukázky, vstupenky, diplomy, certifikáty, ochranné známky, tiskopisy, pásky na bankovky,

¹⁸ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVÁŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x, str. 67.

¹⁹ *Osobní doklady* [online]. MVČR, 2023. [citováno 14.prosince 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz>

šky a směnky. Mezi doklady, které Státní tiskárna cenin, s.p. vyhotovuje v rámci svého produktového portfolia, spadají:

- osobní doklady (občanský průkaz, povolení k pobytu),
- cestovní doklady (cestovní pas, cestovní doklady pro uprchlíky, cestovní průkaz totožnosti, cizinecký pas, námořnická knížka, diplomatický pas, služební pas, víza),
- doklady pro řidiče (řidičský průkaz, průkaz profesní způsobilosti řidiče),
- doklady pro vozidla (technický průkaz motorového a přípojného vozidla, osvědčení o technickém průkazu, karta digitálního tachografu České republiky),
- doklady pro veřejnou správu (průkaz notáře, lodní certifikát, sada průkazů pro Státní plavební správu, průkaz analytického útvaru Ministerstva financí České republiky, služební průkaz Policie České republiky, služební průkaz Celní správy, zbrojní průkaz, zbrojní oprávnění, průkaz zbraně).²⁰

Obrázek 2 - produktový list
Zdroj: *Doklady* [online]. STC, 2024. [citováno 11.ledna 2024]. Dostupné z: <https://stc.cz/produkty/plastove-karty/>

²⁰ *Doklady* [online]. STC, 2024. [citováno 11.ledna 2024]. Dostupné z: <https://stc.cz>

Ke zhotovení identifikačního dokladu je zapotřebí využít takové technologie, jež jsou v současné moderní době dostupné, a u kterých je předpoklad, že zajistí a zabezpečí doklad proti jeho zneužití ve formě pozměňování nebo přímo padělání.

Samotné vyhotovení dokladu po legislativní stránce věci musí odpovídat standardu národní, evropské i mezinárodní právní úpravy. Na jejich vyhotovení je kladen požadavek v podobě technických norem, které v právním rámci jasně definují jejich správnost vyhotovení. Mezi technické normy spadají normy ISO, ICAO 9303 a další technické standardy Evropské unie. Podoba dokladů je limitována materiálem, kterého je užito k jejich výrobě. Rozšířeným standardem v oblasti dokladů je jejich papírová podoba, ale v posledních dekádách jsou postupně mnohé nahrazovány jejich plastovou obdobou, jmenovitě karet ve formátu ID-1.²¹

Obsahem vyhotoveného dokladu bývají alfanumerické údaje, strojově čitelná zóna a s nástupem digitalizace si své místo našlo i využití čipu, jenž může být elektronický kontaktní nebo bezkontaktní. Čip lze ovšem nahradit i jinou formou datového nosiče, tudíž není doklad limitován pouze na něj. Náhradou mohou být magnetické proužky a čárkové kódy. Eminent může pro vyhotovení dokladu využít celou řadu odborných pracovišť, která jsou schopna opatřit nejen přípravu pro tisk dokladu a samotný tisk dokladu, ale taktéž i zajistit vypracování grafického návrhu pro zadavatele. Vyhotovení dokladu pak může uspokojit potřebu nejen zadavatele z komerční, nýbrž i z nekomerční sféry. Za zmínku stojí uvést, s ohledem na využití dokladů s jejich datovým nosičem nebo případně při datové kontrole, že eminent je schopen zadavateli zajistit i začlenění potřebných informačních systémů určených k elektronickému sběru dat. Stejně tak pro zadavatele zajistí implementaci případného pořízení žádostí, jejich následné zpracování, přizpůsobení produktu nebo služby a koncové vydání dokladů.²²

²¹ *Doklady* [online]. STC, 2024. [citováno 11.ledna 2024]. Dostupné z: <https://stc.cz>

²² Tamtéž

2.2 Zabezpečovací prvky

Zabezpečovací prvky dokladů lze blíže označit jako jejich technickou ochranu. Tato technická ochrana odpovídá požadavku eminenta, neboť každý doklad požívá takové ochrany, jež odpovídá jejich náležitému významu a důležitosti. Doklady jsou ze své povahy dokumentem s vysokou prioritou ochrany, kdy se vztahují k jejich nositeli a ze své podstaty musejí být zabezpečeny proti jejich zneužití. Za stěžejní prvek dokladu lze bezesporu označit způsob zabezpečení dokladů a jejich úroveň. Z tohoto důvodu jsou při výrobě dokladů použity speciální ochranné prvky.

Ochranné prvky, které vyhotovený doklad obsahuje, mohou být umístěny v samotném materiálu, ze kterého je doklad vyhotoven. Dále pak v designu, který doklad obsahuje a taktéž v tisku, jímž je doklad opatřen. Stupně ochrany lze rozdělit z hlediska přístupu do různých oblastí zájmu. První zájmová oblast je z pohledu zhotovitele, kdy jsou pak ochranné prvky rozděleny na 3 stupně ochrany:

- ochranné prvky viditelné pouhým okem,
- ochranné prvky detekované prostřednictvím speciálních technických prostředků,
- ochranné prostředky zjistitelné za pomoci laboratorních metod a jejich technických prostředků.

Ochranné prvky viditelné pouhým okem jsou skupinou, jež je určena veřejnosti, která po obeznámení s těmito prvky ochrany zvládne dle tohoto náležitě nakládat s doklady, aby byla schopna i bez technického vybavení odhalit padělek. Ochranné prvky odhalitelné prostřednictvím technických prostředků jsou určeny těm osobám, jejichž hlubší proškolení v dané problematice přináší s využitím jednoduchých technických pomůcek zjištění objektivní pravdy o pravosti dokladu. K tomuto může zasvěcené osobě sloužit lupa nebo zdroj ultrafialového záření v podobě lampy. Laboratorní metody a technické prostředky, nezbytné ke kontrole při posouzení osobou s profesionální znalostí v oboru, jsou využívány na základní

úrovni samotného materiálu posuzovaného objektu, díky čemuž je hodnotitel s to prohlásit předmět zájmu za originál či falsifikát nebo upravený originál. Pro tento postup vyhodnocení vyžaduje takové metody, jakými jsou rozborů chemického složení papíru nebo barvy na něm aplikované.²³

Dalším kritériem pro rozdělení technických ochranných může být rozlišení prvků podle toho, zda se jedná o:

- veřejně známé ochranné prvky,
- prvky mající povahu utajované skutečnosti.

Každý eminent má za svůj prvořadý cíl zabezpečit doklad proti zneužití osobou pachatele trestné činnosti ve formě jejich pozměňování nebo padělání. Všeobecně uznávaným a zažitým přístupem je obeznámení široké veřejnosti o různých variantách ochranných prvků, čímž napomůže eminent tomu, aby byl běžný člověk, laik, schopen rozpoznat originál od falsifikátu. Opačným přístupem je před veřejností tajit ty druhy ochranných prvků, jež by měly být známé pouze úzkému okruhu osob. Tímto utajovaným know-how nedojde k rozšíření a potencionálnímu riziku napodobení ze strany pachatele trestné činnosti. Užití známých a utajovaných prvků může vyvolat dojem ambivalentního přístupu eminenta, nicméně kombinace se s ohledem na riziko jeví jako stabilní vize.²⁴

Pro účel této práce je stěžejní úhel pohledu, jak k ochranným prvkům přistupovat, přístupu z kriminalistického hlediska. Kriminalistika ve svém pojetí technické ochrany dokladů k problematice přistupuje podle:

- viditelných ochranných,
- ochranných neviditelných (utajovaných).

²³ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 151.

²⁴ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 27.

Posoudit pravost zkoumaného objektu (dokladu) je možné v případě viditelných ochran i prostřednictvím laika, případně takové osoby, jež byla k těmto typům ochran někým proškolená. Klíčovým přístupem k vyhotovení tohoto typu technické ochrany dokladů je jeho vyhotovení v podobě, která je širokou veřejností snadno rozpoznatelná, avšak zároveň je její napodobení obtížné. Toto opatření má své opodstatnění. Padělatelé dokladů jsou tak jejich zhotovitelem postaveni před nelehký úkol spočívající v napodobení technik eminenta, jehož cílem je tyto viditelné ochranné prvky neutajovat. Samo o sobě se pak takové pojetí zhotovitele jeví jako usnadnění práce pro pachatele protiprávního jednání. Nicméně eminent má potřebu takovou formu technické ochrany prezentovat i na úkor rizika. Pokud by tomu tak nebylo, bylo by pro laickou veřejnost obtížné, ne-li zcela nemožné, rozlišit padělaný doklad od jeho pravého originálu. Jelikož se s každým stupněm, nebo lépe řečeno druhem, technické ochrany dokladu zvyšuje jeho bezpečnost, jsou viditelné prvky technické ochrany právoplatným opatřením, které svou úlohu plní znamenitě. Z uvedeného vyplývá, že v případě odborně zhotovené viditelné technické ochrany může být veřejností takový doklad přijat jako pravý. Zvláště pak za předpokladu, že je celkový vzhled dokladu hodnověrný.²⁵

Na viditelné prvky technické ochrany dokladů volně navazují prvky utajované, jež jsou lidskému oku ukryté. V případě dokladů, tak jako je tomu u ostatních druhů dokumentů, je druhů neviditelných prvků technické ochrany celá řada, přičemž s jejich existencí je z pochopitelných důvodů obeznámena pouze úzká skupina lidí, která je v rámci bezpečnosti dokladů skupinou osob povoláných. Prokázat pravost vystaveného dokladu je potom otázkou pečlivého zkoumání na specializovaném pracovišti, jehož personál je s utajovanými prvky technické ochrany dokladů seznámen.

Každá forma technické ochrany dokladu se vztahuje vždy k jedné jeho části, což v praxi znamená, že se vyskytuje v určitém konkrétním prvku dokladu. Nabízí se tak jeho použití v materiálu, z něhož je doklad vyhotoven. Dalším způsobem, jak

²⁵ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 151.

takové zabezpečení implementovat do dokladů, je využití v technice tisku, barvě tisku, v psacích prostředcích nebo v razítkových barvách a razítkách samotných. Pokud jsou ve výrobě dokladu použita lepidla nebo jiné spojovací materiály, jsou taktéž vhodným objektem využití technické ochrany pro doklad. Pro utajované prvky technické ochrany je charakteristické, že jsou eminenty využívány z několika hledisek:

- důležitosti objektu,
- technických možností eminenta,
- ekonomických možností.

Důležitost objektu reprezentuje jeho druh, neboť dle druhu dokladu si lze snadno představit, jaký identifikační doklad bude požívat vyšší priority, a u kterého naopak není nezbytné široké využití ochranných prvků. Technické možnosti eminenta jej mohou do značné míry limitovat, ale v praxi se eminent specializuje na takové druhy dokladů, k jejichž zhotovení je se dle legislativních norem schopen dopracovat. Nelze akceptovat realizaci dokladu s omezeným množstvím ochranných prvků jen proto, že k tomu není zhotovitel technologicky uzpůsoben. Obdobným hlediskem je ekonomický faktor, který zakládá hospodárnost realizace. Pokud by byl prvek technické ochrany značně ekonomicky náročný, je jeho využití reálné pouze u takového dokladu, jehož prioritou to vyžaduje.

3 Druhy dokladů

3.1 Druhy dokladů z hlediska jejich pravosti

Doklady lze vymezit do skupin nebo kategorií dle různých možností. Jednak podle způsobu jejich účelu, k němuž jsou určeny. Dále dle způsobu zhotovení včetně jejich technické ochrany, jíž jsou eventuelně svým eminentem vybaveny, nebo, a to je z kriminalistickotechnického hlediska klíčové, podle jejich pravosti. Tímto se do oblasti zájmu dostávají doklady:

- pravé doklady,
- pozměněné doklady,

- padělané doklady.²⁶

Současný stav technické ochrany dokladů (ať už cestovních nebo osobních, respektive identifikačních) je na velmi dobré úrovni nejen díky samotným prvkům technické ochrany, které jsou v praxi u jednotlivých dokladů využívány, nýbrž i díky jejich vzájemné kombinaci. Ta přináší spolehlivý rozměr zabezpečení, které nelze bez znalostí, náležitých schopností, a především technické vybavenosti lehce překonat. Z tohoto důvodu nečiní prokázání pozměnění nebo padělání dokladů příliš velké problémy. Je třeba však k tomuto významnému problému zmínit a neopomenout důležitý fakt, že se mnohdy vyskytují pozměněné nebo padělané doklady s vysokou úrovní kvality, u nichž s přihlédnutím k jistým okolnostem lze důvodně předpokládat, že svého příjemce uvedou v omyl.²⁷ Za jisté okolnosti se dají dle prostudované problematiky meritu věci označit:

- primární faktory (prvotní),
- sekundární faktory (druhotné).

Nade vši pochybnost řadím k prvotním faktorům nedostatečnou znalost samotných technických ochrany, jimiž eminent vydávané doklady zabezpečuje. Okolností, jež vedou k tomu, že nejsou podstatné náležitosti některých druhů technických ochrany v patrnosti u široké veřejnosti, může být mnoho. Od nezájmu a laxnosti v oblasti daného tématu po slepou spolehlivost v nepřekonatelnost současných technologií až k možnému systémovému nedostatku ve vzdělávací sféře. Taktéž k prvotním faktorům řadím nedostatečnou znalost dokladů, kdy lze vycházet z pomyslné kauzality, že znalost technických ochrany na jejich základní úrovni u jednotlivých dokladů pramení i ze znalosti jednotlivých dokladů samotných. V takovém případě se široká veřejnost při kontaktu s dokladem, se kterým se běžně při styku úředním, osobním nebo pracovním neseťká, nemusí pochopitelně zaměřit na způsoby technické ochrany, které běžně zná u typických dokladů (občanský průkaz, řidičský průkaz).

²⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 258.

²⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 229.

Sekundární faktory ovlivňující schopnost rozpoznat pravost dokladu mohou být zastoupeny druhotnými okolnostmi, za nichž dochází ke kontaktu s doklady, jejichž pravost by mohla být podrobena letmému zkoumání a posouzení ze strany kontaktních osob. Světelné podmínky v jejich nedostatečné míře mohou umocnit dojem posuzované osoby o pravosti předloženého dokladu. Čím méně je na doklad vidět, tím více se zhoršuje vizuální schopnost posuzovatele. I přemíra hluku může mít efekt na kontrolu dokladu, kupříkladu nově vydávané osobní doklady zhotovené z polykarbonátu při svém dopadu vydávají zvukové vibrace podobné kovovému zazvonění.²⁸

3.1.1 Pravé doklady

Za pravé doklady jsou označovány takové, jež byly vydány v souladu s oprávněním a za splnění příslušných norem, a to subjektem (eminentem), který k tomu byl zplnomocněn. Eminent dokladu je zpravidla instituce nebo jiná oprávněná osoba. Při zhotovení dokladu musejí být splněny přísné podmínky, které kladou důraz na kvalitu a adekvátní formu zabezpečení proti zneužití zhotoveného produktu. Každý doklad má obsahově takové náležitosti, jež mu ukládají:

- příslušné právní normy,
- interní směrnice.²⁹

V příslušných právních normách se ukládá obsahová část náležitostí dokladu. Z praktického hlediska právní rámec zaštiťuje nezbytnou součást informačního charakteru jednotlivého druhu dokladu, který je zhotovitelem dle požadavku zadavatele vytvořen a předložen k plnění jeho účelu. Interní směrnice se zabírají skrytou stránkou věci, a to utajovanými ochranami, které svou implementací při výrobním procesu dokladu zajišťují jeho technickou ochranu proti eventuálnímu

²⁸ *Glosář PRADO* [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu>

²⁹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 258.

pozměňování nebo padělání ze strany potencionálních pachatelů trestné činnosti. Objekty pravé, které jsou podrobeny zkoumání, nemají od nezpochybnitelného pravého vzoru žádných rozdílů. Takového závěru při zkoumání lze docílit pouze u pravého dokladu, jenž byl zhotoven podle těchto originálních vzorů.³⁰ Zabývá se tím z obecného hlediska odborné pracoviště, které je uzpůsobeno ke kontrole dokladů a jehož technologická vybavenost umožňuje (spolu s odborně proškoleným personálem znalým technických ochran veřejně známých i utajovaných) takové zkoumání. Takové pracoviště se zpravidla nachází v oprávněné instituci nebo v takové, která objekt zkoumání produkuje ve svém výrobním procesu.

3.1.2 Pozměněné doklady

Doklady pozměněné jsou ze své podstaty na pomyslné hranici padělatelské činnosti. Tímto tvrzením není snaha zlehčovat nebo bagatelizovat význam tohoto druhu dokladu, který je pro svůj charakter předmětem kriminalistickotechnického zkoumání. Výše uvedená hranice může být brána spíše ve smyslu postupného rozvoje pachatelova jednání a může zároveň značit jeho limity, jichž nechce nebo spíše pro svou technickou nedokonalost emitovat vlastní variantu dokladu, nemůže dosáhnout. Stejně tak, jako se rozvíjí způsob zabezpečení formou technických ochran, se rozvíjí i trestná činnost s pozměňováním a paděláním dokladů související. Bez nadsázky lze takovou nechtěnou příčinnou souvislost označit za pružnou reakci protiprávního jednání. Padělatelská činnost tak ve svém pravém slova smyslu (v případě pozměňování dokladů) vybočuje, nikterak to ale situaci v oblasti trestné činnosti nečiní (oproti paděláním) méně závažnou. Pozměňování dokladů je faktická úprava dokladů pravých, ke které dochází z mnohých důvodů, a to dle druhu dokladu. V případě identifikačních dokladů se může jednat o pouhou záměnu fotografie, která subjektu, jenž nakládá s pozměněným dokladem, může propůjčit cizí osobní údaje. U cestovních dokladů

³⁰ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 147.

může pozměnění spočívat i v pouhé úpravě délky platnosti, přičemž nemusí nastat změna jeho nositele, pro nějž byl oprávněnou institucí vydán.³¹

Z uvedených příkladů vyplývá, že činnost pachatelova jednání směřuje vždy k naplnění jeho cílů a způsob pozměnění se tak odráží v motivu. Tento druh protiprávního jednání je velmi nebezpečný, neboť je nepřeborné množství způsobů, jak konkrétně doklad pozměnit a v kterém údaji dokladu by změna mohla nastat. Rizikový faktor navíc umocňuje objektivní skutečnost, že pozměněný doklad je (krom úpravy ze strany pachatele) originálním, a to včetně jeho specifických technických ochranných opatření. Tím roste i pravděpodobnost, že takový doklad unikne pozornosti při jeho běžném využití a toto potvrzuje i zjištění, že mezi časté objekty kriminalistickotechnického zkoumání jsou právě objekty pozměňované.³²

3.1.3 Padělané doklady

Za padělané doklady lze označit vrchol protiprávního jednání v oblasti padělatelské činnosti. Takové doklady jsou od svého prvopočátku zhotoveny za účelem oklamat každého, kdo by při jejich uplatnění mohl mít důvodnou pochybnost. Zhotovit padělek tak, aby byl doklad schopen při jeho využití přesvědčit druhou stranu o pravosti a nevzbudit tak podezření, je záležitostí poměrně náročnou.³³ Samostatně operujícímu jednotlivci, který by snad měl snahu a dostatečné prostředky, aby se mu to mohlo na určité úrovni podařit, se to (s nejvyšší mírou pravděpodobnosti) zřejmě nepodaří. V případě dokladů užívajících specifické prvky technické ochrany se samotná snaha pachatele, i s jeho technickou vybaveností, může mít účinkem. Důvody jsou zřejmě, vyžaduje to profesionální znalosti. Vyšší riziko spočívající v úspěšném zhotovení falsifikátu dokladu tkví v angažovanosti subjektu s dostatečným množstvím zdrojů materiálních, informačních a personálních. Z takové predikce je možno vyvodit

³¹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 258.

³² SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 147.

³³ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 258.

závěr, že na rozdíl od neoprávněné osoby (jednotlivce) je v oblasti padělání taktéž nebezpečný přínos ze strany neoprávněné instituce.

V České republice na shora uvedenou problematiku pamatuje zákon č. 40/2009 Sb., a to v § 348 odst. 1 trestního zákoníku, kde se přímo uvádí vymezení z hlediska trestněprávního rozměru dané věci.

„Kdo padělá veřejnou listinu nebo podstatně změní její obsah v úmyslu, aby jí bylo užito jako pravé, nebo takovou listinu užije jako pravou, kdo takovou listinu opatří sobě nebo jinému nebo ji přechovává v úmyslu, aby jí bylo užito jako pravé, nebo kdo vyrobí, nabízí, prodá, zprostředkuje nebo jinak zpřístupní, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává nástroj, zařízení nebo jeho součást, postup, pomůcku nebo jakýkoli jiný prostředek, včetně počítačového programu, vytvořený nebo přizpůsobený k padělání nebo pozměnění veřejné listiny, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.“³⁴

Z uvedeného pojmu dle litery zákona vyplývá, že se v předmětu padělání nebo podstatném pozměnění obsahové stránky za účelem prezentování věci, jako pravé, jedná o veřejnou listinu. Pojem veřejná listina specificky ve svém vysvětlení k dané problematice blíže charakterizuje níže uvedené:

„Padělání ve smyslu naplnění skutkové podstaty trestného činu se rozumí takové jednání, které spočívá v úplném vyhotovení falešné listiny, která se má tvářit jako listina, která je vydána příslušným orgánem. Zda listina odpovídá skutečnosti, není rozhodující.“³⁵

K hlubšímu rozboru výše uvedeného postačí zmínit, že se tím pochopitelně zákonodárce (a posléze i autor) nevyjadřuje pouze k listinám jako takovým. Jsou tím myšleny listiny z obecného hlediska a ve vztahu k listinám vydávaným

³⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

³⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, str. 3254.

příslušnými orgány se jedná i o doklady. Padělatelská činnost je protiprávní jev, který se nevztahuje pouze na doklady a listiny. Neoprávněné osoby nebo instituce se pozměňování či padělání věnují i u jiných předmětů zájmu. Ponejvíce se u podobného druhu písemností jedná o ceniny a platidla, které jsou častým cílem pro jejich hodnotovou podstatu. V kriminalistické praxi se padělané objekty vyskytují, kromě již zmíněných platidel, zcela ojediněle.³⁶ Taktéž je nutno doplnit, že oblasti zájmu padělatelské činnosti mohou být ovlivněny mnoha důvody a faktory.

- Technologický rozvoj přináší možnosti využití různých kopírovacích zařízení, skenerů, tiskáren, počítačů a dalšího vybavení, které se dá pořídit za poměrně slušnou cenu i do běžné domácnosti. Dostupnost tak dává možnost nejširšího využití dle potřeb uživatele. Ačkoliv se může jevit představa zneužití při běžné dostupnosti takových zařízení jako snadná, opak je pravdou. U technologií s trojkombinací (tisk, kopírování, skenování) byla dlouhou dobu zvažována myšlenka aplikace protiopatření, jež by mělo zabránit zneužití zařízení k účelům rozmnožení cenin a platidel. Od osmdesátých let výrobci zaváděli do svých přístrojů protikopírkové rastry, jejichž schopnost spočívala na jednoduchém principu. Cokoliv, co je opatřeno liniovým ofsetovým tiskem nebo ocelotiskem, bylo z praktického hlediska nemožné reprodukovat v odpovídající kvalitě. Plocha tvořená velkým počtem na blízko posazených úzkých linií, která není na první pohled takto rozeznatelná, nebyla pro tiskárny překonatelná. Linie tvořily obrazce nebo i nápis, ale nahusto posazené linie v různých tvarech nedokázala zařízení reprodukovat. Další metodou proti zneužití se stala protikopírková ochrana cenin Orion. Princip spočívá v naprogramování barevných laserových kopírek, jejich následné schopnosti detekce specifického obrazce tvořeného pouhými body a odmítnutí tisku požadovaného materiálu. S ohledem na vzorovou spojitost bankovek v jejich vzhledu stačilo vybrat, o jaký vzor by se mělo jednat a tento naprogramovat. K individuální identifikaci zařízení, které provedlo tisk,

³⁶ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 148.

pokud k němu došlo, slouží speciální software, jenž je schopen odhalit laserovou tiskárnu. Princip ve stručnosti spočívá ve zjištění grafického kódu, jenž je od každého výrobce laserové tiskárny v tisku detekován.³⁷

- Socioekonomický status, který s sebou nese relativní postavení běžného člověka ve společnosti, a to ve vztahu k jeho dosaženému vzdělání, profesi a finančnímu příjmu. Vzdělanost do života člověka přináší rozvíjení znalostí a schopností, na druhou stranu jím může být snadno zneužita k vlastním ziskným cílům. Profese a zdroj příjmů se mnohdy stávají tím, co motivuje pachatele k realizaci protiprávního stavu.
- Nedostatečná právní úprava v globálním měřítku u mnohých států tento fenomén vůbec nereflektuje nebo na něj reaguje sankcemi, které nejsou adekvátním protipólem k protiprávní činnosti. Z uvedeného se dá i předpokládat, v případě zemí třetího světa, aktivní účast a podpora této činnosti ze strany vládnoucího aparátu. S nezaujatým střízlivým postojem je nutno doplnit, že samozřejmě neoficiálně.³⁸

4 Technické ochrany dokladů

4.1 Viditelné technické ochrany

Druhů viditelných technických ochran je celá řada a jejich využití je odvislé od požadavku, respektive od účelu, k němuž je požadovaný doklad určen. Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, i na vyhotovení dokladu v rámci ochranných prvků mohou být kladeny požadavky, pro něž jsou stanoveny limity. Mezi druhy viditelných technických ochran spadají:

- vodotisk,
- hologramy,
- ochranné proužky,

³⁷ Müller Jaroslav, Miloslav Musil. *Vývoj technické ochrany proti paděláním*. Kriminologický sborník, ročník LIII, 2009, č. 4, s 36–38.

³⁸ Jirásek, Tomáš. *Padělký – to nejsou jenom peníze, poštovní známky nebo doklady*. Kriminologický sborník, ročník XXXVIII, 1994, č. 12, s 530–531.

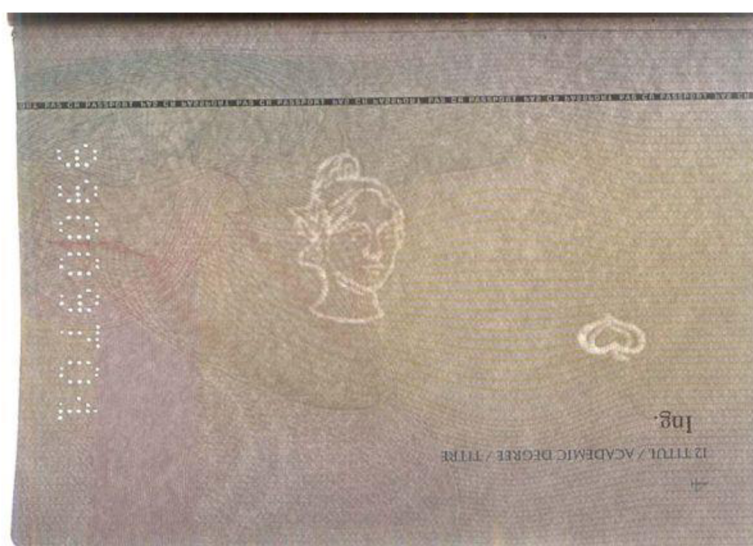
- ochranná vlákna,
- konfety,
- tiskové barvy,
- tiskové techniky,
- otisky razítek,
- spojovací materiály.³⁹

4.1.1 Vodotisk

Vodotisk, jenž se využívá v rámci papírového materiálu na bázi celulózy, vzniká již při výrobě podkladového materiálu pro doklady, respektive papíru. Stroje, které papír tvarují, mají na svém válcovitém povrchu (který je za normálních okolností při výrobě běžného papíru po celé své ploše rovnoměrný) oblasti s prohloubením, nebo naopak vyvýšením. Tyto oblasti odpovídají výslednému obrazci, jenž má být po dokončení viditelný ve formě vodoznaku. Podle toho, zda došlo ke vzniku obrazce v důsledku vyvýšené části, nebo prohloubené části na strojovém válci při kontaktu s papírem, vznikají dva různé druhy vodotisku. Pokud došlo při valivém pohybu k vylisování papíru vyvýšenou částí, vzniká vodotisk světlejší, což je způsobeno slabší vrstvou papíru oproti jeho okolí. Takový vodotisk bývá označován jako vodotisk negativní. Naopak za vodotisk pozitivní je označována silnější vrstva papíru, která se při pohledu proti světlu jeví jako tmavší. Vodotiskem vznikají nejen obrazce, různé geometrické tvary, ale i motivy nebo ornamenty. Taktéž je někdy i prostřednictvím vodotisku zvěčněna nějaká historická osobnost nebo památka. V našem prostředí se tento prvek ochrany často užívá u cestovních dokladů, v technických průkazech motorových vozidel nebo v osvědčeních o technických průkazech. Výhodou tohoto druhu technické ochrany je možnost kombinace pozitivního a negativního vodotisku, což značně zvyšuje charakter ochranného prvku a rapidně snižuje možnosti překonávání.⁴⁰

³⁹ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 151–153.

⁴⁰ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 34.

Obrázek 3 - vodoznak viditelný průchozím světlem
Zdroj: PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z:
<https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/CZE-AO-04001/image-96215.html>

4.1.2 Hologramy

Hologramy jsou opticky proměnlivé prvky a vznikají buď přímo při výrobě papíru, nebo jsou k němu připevňovány dodatečně. Jejich optická proměnlivost je způsobena měnícími vlastnostmi světla při jeho dopadu na materiál. Obrazec hologramu může mít dynamickou nebo prostorovou podobu. Samotný povrch hologramu je deformovanou vrstvou ze speciální plastické fólie. Optické vlastnosti, jichž hologram dosahuje, vznikají při větším počtu čar na milimetr plochy. Počet čar musí být značný, a to více než 1000. Tím je dána i relativní bezpečnost, neboť hologram vysoké kvality je složité napodobit. Zároveň se jedná i o víceúčelový druh ochranného prvku, jenž může být kombinován s dalším ochranným prvkem, jako je mikrotext. Taktéž je pro hologram charakteristické, že je to prvek ochrany pro běžné uživatele z řad obyvatelstva, tedy laické veřejnosti, která jeho podobu rozpozná na první pohled, přičemž s vyšší hustotou se může jednat o prvek, který lze zkoumat až na vyšší kontrolní úrovni.⁴¹

⁴¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 231.

Obrázek 4 opticky proměnlivý prvek hologram

Zdroj: PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/GZE-BO-04004/image-363895.html>

4.1.3 Ochranné proužky

Ochranné proužky jsou dalším z řady ochranných prvků, které jsou aplikovány již při tvorbě papíru. Jsou to proužky z plastické hmoty, jež mohou být pokryté kovovým materiálem, nejčastěji hliníkem. Také se lze setkat s ochrannými proužky čistě jen z hliníku. Proužky mohou být vybaveny textem, jenž je čitelný pod přibližovacím aparátem, jakým může být pouhá lupa. Pozice ochranných proužků v rámci papírového podkladu může být různorodá, a to v závislosti na tom, jak to vyžaduje eminent. Mohou být vlisovány do papírové směsi, kdy nejsou znatelné na povrchu ani z jedné strany nebo mohou prostupovat papírem střídavě z jedné a druhé strany, kdy tuto specifickou metodu ochrany používají právě české bankovky. V České republice našly své uplatnění ochranné proužky u cestovních dokladů.⁴²

⁴² SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 152.

Obrázek 5 - fluorescentní ochranný proužek viditelný pod zdrojem UV záření
Zdroj: PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z:
<https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/CZE-GO-02001/image-356556.html>

4.1.4 Ochranná vlákna

Ochranná vlákna jsou svou podstatou podobná ochranným proužkům. Jsou vpravena do papírové směsi již při její výrobě, a to přimícháním. Možnosti využití nejsou limitovány, jak by se na první pohled mohlo zdát, protože se nemusí ochranná vlákna vyskytovat pouze v celé hmotě papíru, nýbrž dle požadavku eminenta i v pouhé části. Tato vlákna jsou zhotovena buďto uměle, z plastických hmot, nebo jsou zhotovena z přírodních materiálů, konkrétně ze zvířecí srsti. Také jsou vyráběna z textilu, což může být materiál přírodního původu (bavlna, len, vlna, hedvábí) nebo se může jednat o materiál syntetického původu (polyester, nylon, acrylic). Využití tohoto druhu technické ochrany nachází své uplatnění díky snadné aplikaci a detekci je možné provést vizuálně, na první pohled nebo za pomoci zdroje ultrafialového záření, které ochranný prvek zvýrazní tím způsobem, že fluoreskuje. Pachatelé se tento způsob ochrany pokoušejí napodobit prostřednictvím užití barev, nicméně odhalit takové falsum je prakticky snadné pro možnost odstranění ochranného vlákna od podkladu u originálu, na rozdíl od podvrhu, kde jsou vlákna napodobována pouze barvou.⁴³

⁴³ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 36.

Obrázek 6 - fluorescentní ochranná vlákna viditelná pod zdrojem UV záření
Zdroj: PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z:
<https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/CZE-GO-01002/image-359622.html>

4.1.5 Konfety

Konfety jsou na rozdíl od ochranných proužků a ochranných vláken různobarevná tělesa o malé velikosti, rozsahem od 3 do 6 mm, avšak obdobným způsobem zpracovaná do papírové směsi již při její výrobě, což má se shora uvedenými druhy technické ochrany společné.⁴⁴ Mohou mít různé tvary a složením mohou být zhotoveny z papíru nebo plastického materiálu. V současné době se nejedná o prvek ochrany, který by byl hojně využíván, prakticky je ojedinělý.⁴⁵

4.1.6 Tiskové barvy

Tiskové barvy se vyznačují barevností a odstínem, což se odráží na jejich vzhledu především ve vztahu ke zvoleným kombinacím, které eminent zhotoví. Čím složitější a neobvyklejší kombinace je zvolena, tím těžší je možnost daný prvek napodobit. Při tomto způsobu ochrany selhávají i moderní kopírovací přístroje, neb je složitost barevnosti nahraditelná pachatelem velmi nedostatečně. Variabilita optických barev s sebou přináší velmi spolehlivý prvek ochrany, protože se tento

⁴⁴ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 36.

⁴⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 232.

jeví v různém tónu barev dle úhlu pohledu, přesněji řečeno pod různým úhlem dopadu světla na povrch. Dochází tak k volnému přechodu z jedné barvy do druhé, příkladně z červené do zelené⁴⁶ nebo ze zelené do modré. Osvědčení o technickém průkazu nebo technický průkaz vozidla jsou druhy dokladů v České republice, které tento ochranný prvek využívají ke svému zabezpečení.⁴⁷ Optická proměnlivost barev nebo inkoustů je patentovanou technologií švýcarské firmy SICPA, která má své bezpečnostní inkousty vyhrazené pouze pro účel bezpečnostního využití. Tento prvek technické ochrany dává k dispozici pouze uznávaným tiskárnám pořívajícím ve svém oboru dobrého jména a užívajících vysokého zabezpečení. Její bezpečnostní inkousty umožňuje, mimo jiné, i aplikovat u dokladů, například jako jsou:

- rodné listy,
- cestovní pasy,
- víza,
- řidičské průkazy.

Obrázek 7 - tiskové barvy

Zdroj: PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/CZE-CO-03003/image-341780.html>

⁴⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 264.

⁴⁷ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 153.

V rámci splnění doporučení norem ICAO ve svém portfoliu nabízí společnost SICPA své bezpečnostní inkousty pro cestovní doklady a osobní doklady ve třech úrovních technické ochrany:

- zjevná ochrana,
- skrytá ochrana,
- forenzní ochrana.⁴⁸

4.1.7 Tiskové techniky

Tiskové techniky jsou u vyhotovení dokladů klíčovým segmentem technické ochrany. Jejich vhodně zvolená kombinace je zásadní z důvodu, že se mnohdy jedná o technicky náročné způsoby ochrany. Prostřednictvím tiskové techniky je identifikace podezřelých objektů zkoumání snadnější. S ohledem na problematiku zvoleného tématu práce se jako nejvhodnější jeví takové tiskové techniky, jichž je užito právě u dokladů. Jsou jimi následující techniky, které je možno rozdělit na tyto kategorie:

- tisk z výšky,
- tisk z hloubky,
- tisk z plochy,
- digitální tisk.⁴⁹

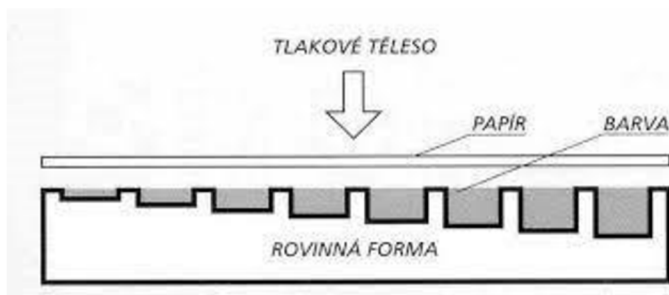
Tisk z výšky, též známý pod označením knihtisk, má své kořeny právě u této techniky šíření listin a dokumentů. Tisk z výšky vzniká nanesením barviva na vyvýšené pozice tiskové hlavice a jeho následným otiskem do podkladového materiálu. Barvivo se na tiskové hlavici nanáší na matrice, jež byly v tiskové hlavě prve zhotoveny ze dřeva a až později nahrazeny kovovým materiálem. Napodobení této formy ochranného prostředku nemusí být složité, avšak u originálu dochází při přenosu barviva k vtlačení do podkladové plochy, což se v ní

⁴⁸ *Security inks for ID documents and passports* [online]. SICPA, 2024. [citováno 15.prosince 2023]. Dostupné z: <https://www.sicpa.com>

⁴⁹ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 28.

projeví specifickým způsobem. Na dotykové straně vzniká mírná prohlubeň a na opačné straně dochází k vyvýšení. Při šikmém pohledu na oblast tisku je toto patrné vizuálně a mnohdy i pohmatem.⁵⁰

Tisk z hloubky neboli hlubotisk je metoda tisku, u které dochází k přenosu barvy na povrch opačným způsobem oproti knihtisku. U toho byla tisková hlava opatřena vyvýšenými pozicemi, kdežto v případě hlubotisku se jedná o prohloubení v tiskové matrici, které vzniká vyrytím požadovaného obrazce nebo vzorce do měděného nebo ocelového povrchu desky. Na této se po nanesení tiskové barvy setře přebytečné barvivo z jejího povrchu, aby zůstalo pouze v požadovaném prohloubení a poté dochází k aplikaci pod tlakem. Vyvinutý tlak v počtu desítek tun vtlačí barvivo na papír, čímž na něm vzniká vrstva, jejíž nadúrovňová pozice při náklonu vystupuje v podobě reliéfu, jehož podoba je zřetelná i pohmatem.⁵¹

Obrázek 8 - tisk z hloubky

Zdroj: *Co je tisk z hloubky* [online]. Tiskové techniky, 2012. [citováno 10.února 2024].

Dostupné z:

https://ssgbrno.cz/soubory/naseaktivty/projekty/IMZEEnaISSP/DUMY/VY_32_INOVACE_SADA08_TIT/VY_32_INOVACE_01_TIT_DV.pdf

Ofset, jak se tisku z plochy odborně říká, je tisková technika, která je pro svou jednoduchost ze strany profesionálních padělatelů často překonatelná, a to i z důvodu, že je u ochran vůbec tou nejrozšířenější technikou tisku. Proto bývá

⁵⁰ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 28.

⁵¹ STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 29.

v případě potřeby vyšší ochrany kombinován s jinými technikami tisku, například jako je hlubotisk.⁵²

Digitální tisk zažil díky rozšířené technologii tisku a dostupnosti různých druhů zařízení mezi širokou veřejností rozkvět. Pořídit si tiskárnu je nyní možné prakticky do každé domácnosti, neboť se jedná o cenově dostupnou technologii, která nevyžaduje zvláštní péči, ani složitou obsluhu. S cenou roste i kvalita výsledného tisku, který ve svém principu probíhá na dvou rozdílných základních technologiích. Tou první je tisk prostřednictvím inkoustového barviva, jež je vstříkováno v podobě drobných kapének na podkladový materiál. Druhou technologií je tisk za pomoci laseru.⁵³

Za zmínku stojí uvést i speciální druhy tisku, které nejsou výše vymezeny. Ve stručnosti se jedná o následující prvky:

- giloš (vedle sebe na husto seskládané geometrické linie utvářející obrazec s plynulým přestupem z jedné barvy do druhé, jejichž strukturu nedovede tiskárna napodobit, což je viditelné při detailnějším zkoumání s optickým zvětšením zkoumaného místa),
- irisový tisk (forma techniky, u které dochází k přechodu z jedné barvy do jiné, reprodukce je též obtížně napodobitelná),
- klopný efekt (objekt je viditelný při náklonu pod velmi ostrým úhlem, takřka při ploše podkladu, technika užívaná u českých cestovních pasů),
- soutisková značka (tisk obrazce je zhotoven střídavě z části na jedné a z části na druhé straně, užíváno u osvědčení o technickém průkazu).⁵⁴

⁵² STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1, str. 30.

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 152–153.

4.1.8 Otisky razítek

Otisky razítek v podobě viditelné technické ochrany dokladů jsou velmi omezeným prvkem, který by se v současnosti využíval. Jeho charakter byl nahrazen novější variantou v podobě razidel. Tato podkapitola je pojmenována podle razítek, jež se postupem času etablovala v techniku razidel. Princip otisku razítka spočívá v postupu, při kterém je na povrch razítka nanášeno barvivo nebo inkoust a otlakem povrchu razítka na podkladový materiál vzniká obtisk povrchu razítka. Razidla tento princip kopírují vyjma nutnosti nanášení barviva. Charakter tohoto technického postupu spočívá ve vzniku otlaku tvaru razidla na nanášený podklad, čímž vzniká v podkladovém materiálu plastický vtisk.⁵⁵ Tento způsob suchého ražení zcela vymezuje razidla od klasických razítek. Jejich využití má širokou škálu možností, jakou obsahovou informaci zaznamenat. Mezi rozšířené objekty spadá státní znak nebo obecně všeliké obrazce a ornamenty. Vtisk vytváří plastický reliéf, jehož typický charakter na dokladu komplikuje možnosti překonávání. Proto býval využíván v kombinaci s aplikací fotografie v identifikačním dokladu, příkladně bývalý československý cestovní pas.⁵⁶

4.1.9 Spojovací materiály

Za spojovací materiály bývá označována skupina materiálů, které jsou svou diverzitou velmi obšírné. Charakterem se jedná o prvek technické ochrany, který je aplikován buďto přímo na celý doklad, nebo jen na jeho část. Jako takový může, v případě části dokladu, tento prvek překrývat i informační a obsahovou část dokladu. Velmi obvyklým způsobem využití je aplikace u fotografie. Prvotním způsobem bylo přichycení samotné fotografie na doklad, progresivnější metodou je přelepení fotografie tenkou samolepící fólií, jež svou strukturou (perforací nebo nesouvislou plochou) znemožňuje její odlepení, což v praxi způsobuje viditelné poškození, pakliže k takovému kroku někdo přistoupil. Specifickým druhem

⁵⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 232.

⁵⁶ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 153.

dokladu, kde je tenká samolepící fólie využita, je cestovní pas České republiky. V případě zatavení dokladu v celém jeho provedení je jako spojovací materiál použita bezpečnostní termolaminační fólie, dříve se s touto ochranou bylo možno setkat u občanských průkazů nebo řidičských průkazů.⁵⁷ V případě služebních průkazů policie je tato metoda využívána též, kdy bývá bezpečnostní fólie taktéž označována jako termolaminační.⁵⁸

Obrázek 9 - samolepící fólie

Zdroj: PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/prado/cs/CZE-AD-04001/image-151237.html>

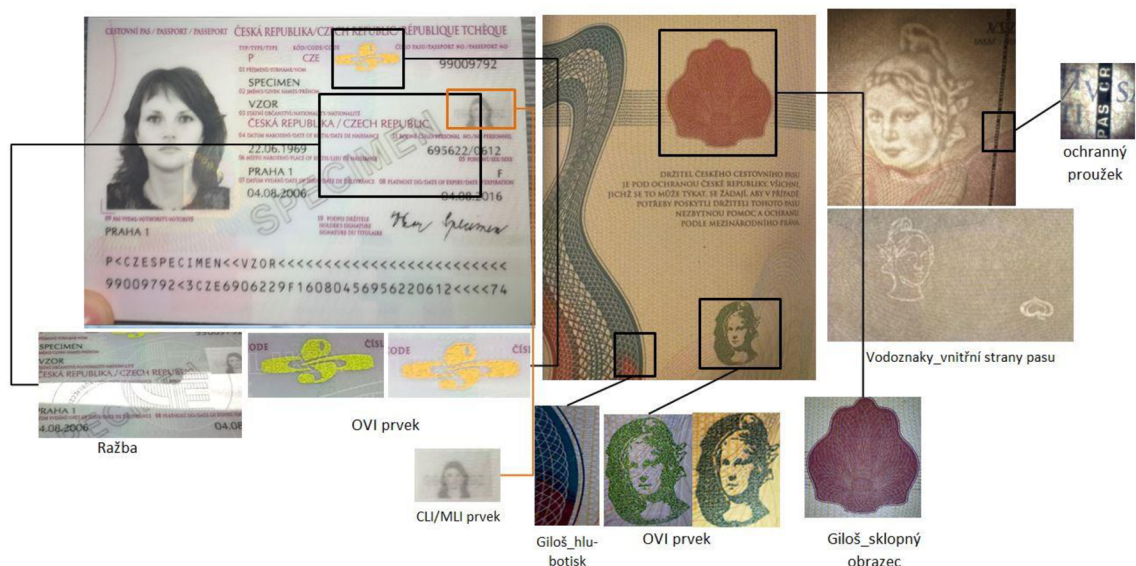
4.1.10 Zvláštní způsoby technických ochran

Mezi zvláštní způsoby technické ochrany, se kterými se lze setkat i mimo hranice České republiky, je využití technické ochrany dokladů v podobě aplikace textu do dokladu s využitím laserového paprsku, který mimo textu umí vyhotovit na dokladu též i fotografii. Fotografie může být kromě laserové technologie nanесena i prostřednictvím výpočetní techniky. Velmi ojedinělou technologií je přítomnost mikrokapslí s barvivem, jež obsahuje nosič dokladu. V průběhu vyplnění potřebných údajů dokladu dochází k perforaci mikrokapsle, která tlakem psacího

⁵⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 232.

⁵⁸ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 153.

prostředku uvolní své barvivo do papírového podkladu. Tato metoda nanesení textu v sobě snoubí nemožnost jeho odstranění nebo přepsání, což je žádoucí efekt ochrany.⁵⁹

Obrázek 10 - vizuální znázornění různých prvků technické ochrany
 Zdroj: VALA, Ivo. *Padělané a pozměněné listiny a kriminalistické zkoumání jejich pravosti*. Brno, 2021. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta trestního práva, str. 97.

4.2 Neviditelné technické ochrany

S přihlédnutím k okolnostem, že některé prvky technické ochrany dokladů mohou být spatřeny prostřednictvím jiného zdroje světla (typickými zdroji jiného záření může být infračervené záření nebo ultrafialové záření), lze nad samotným rozlišením mezi viditelným a neviditelným druhem technické ochrany polemizovat. Z principu věci a za předpokladu, že zůstanou světelné podmínky (beze změny světelného zdroje světla na jiné formy výše uvedeného záření) nezměněny, je přístup označení takové technické ochrany dokladů za neviditelný prvek na místě. Dle podmínek, které si nastavíme v tomto souhrnném tématu, se jedná o šedou zónu, která nemá pevně stanovené hranice a jejíž problematika může být

⁵⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 233.

zajímavým tématem k diskuzi dle úhlu pohledu. Pro účel této práce jsem se rozhodl mezi neviditelné počítat i ty technické ochrany, u kterých je třeba zdroj jiného záření využít. V úvodním dělení těchto ochran bylo v předchozí kapitole uvedeno, jak lze přistupovat k označení neviditelné a z kriminalistickotechnického hlediska mezi neviditelné technické ochrany patří:

- příměsi v papíru,
- úmyslné chybotisky,
- složení tiskových barev,
- složení razítkových barev.⁶⁰

4.2.1 Příměsi v papíru

V použitém papíru jsou při jeho výrobě přimíchávány kromě papíru, dřeva, textilních látek nebo i bavlny různé druhy chemikálií s jasně definovanými podíly složek, které v kombinaci se vzhledem papíru utváří spolehlivý prvek neviditelné technické ochrany. Způsob chemické úpravy je završen povařením směsi dřevěné drtě v hydroxidu sodném. Kromě této metody se při utváření požadované konzistence přidávají kupříkladu i textilní vlákna, jejichž přítomnost zvyšuje pevnou vazbu ve struktuře výsledného materiálu.⁶¹ Vzhledem k tomu, že papír je nejdůležitější materiál pro výrobu a zhotovení různých druhů dokladů, jsou pro zvýšení kvality výsledného zabezpečení do papírové směsi při výrobě dále přimíchávány i takové prvky technické ochrany, jako u viditelných technických ochran již zmíněné ochranné proužky a konfety, nebo tvorba vodotisku.⁶² Prostřednictvím chemických reakcí se složení papíru dá v laboratorních podmínkách odhalit.⁶³

⁶⁰ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 153.

⁶¹ ŠIMOVČEK, Ivan. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-343-8, str. 116.

⁶² ŠIMOVČEK, Ivan. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-343-8, str. 117.

⁶³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 233.

4.2.2 Úmyslné chybotisky

Úmyslný chybotisk je postup eminenta, k němuž dochází při vytváření dokladu a projevuje se záměrným umístěním nebo vynecháním značky v podobě čárky nebo tečky v určitém specifickém místě. Tato varianta úmyslného chybotisku formou přebytečného nebo chybějícího interpunkčního prvku nemusí být pouze jediným způsobem techniky úmyslného chybotisku. K dalšímu způsobu lze zmínit využití rozdílného odstínu tiskové barvy u menšího detailu nebo určitého objektu. Možnosti využití jsou díky této metodě široké a čím obsáhlejší doklad je, tím vhodnější se jeví umístění právě takové technické ochrany, neboť čím více detailů a textových struktur doklad obsahuje, tím lépe tisková chyba splývá, což umocňuje její schopnost jakožto technické ochrany dokladu. Profesionální padělatel si pochopitelně dává práci s mnohými viditelnými prvky technické ochrany, jejichž napodobení se mnohdy rovná originálu a z tohoto důvodu je klíčové, aby zhotovitel chybotisk pečlivým umístěním takzvaně zakryl, protože je na místě předpokládat, že schopný padělatel podrobí doklad zevrubnému zkoumání.⁶⁴

4.2.3 Složení tiskových barev

Tiskové barvy ve svém složení mohou ukrývat více informací než svou barvu, která je jako jediná patrná na pohled. Specifické složení barev s příměsí chemických sloučenin může při správné úpravě vykazovat takové nevšední schopnosti, jako je magnetická nebo elektrická reakce způsobená požadovanými přítomnými látkami v odpovídajícím množství. S přihlédnutím k faktu, že se v případě tiskových a razítkových barev či dokonce psacích prostředků jedná o principálně stejný způsob zaznamenávání informací prostřednictvím barviv nebo inkoustových směsí, se i u razítkových barev nebo jiných pečetících prostředků jedná o totožný způsob technické ochrany v podobě jejich složení.⁶⁵ Ať už je prostředkem chemického obohacení doplněno samo barvivo nebo jen papírová

⁶⁴ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 153.

⁶⁵ Tamtéž

směs, platí obecné pravidlo, že se nesmí jednat o materii, která by byla ku škodě lidskému organismu.⁶⁶

5 Typické druhy stop

5.1 Způsoby vyhledávání a zajišťování vhodných stop

Vyhledávání stop, jež předchází jejich zajišťování a následnému vyhodnocování, v případě dokladů obvykle nečiní potíže, neboť se jedná o stopy viditelné. Vyžaduje to zodpovědný přístup a pečlivou práci osoby (převážně kriminalistického technika), která provádí úkony s vyhledáváním stop spojené.⁶⁷ Z obecného hlediska je pro kriminalistiku význam stop klíčový, a proto si tato samostatná vědní disciplína vymezila v rámci své kriminalistické teorie, co je to kriminalistická stopa. Výčet formulací je obširný a mnoho odborníků se ne vždy shodne na formulaci, kterou jiný proklamuje, jako zásadní charakteristice. V níže uvedených bodech se však nachází shoda napříč celým spektrem odborných publikací a vzdělávacích institucí.

- Kriminalistická stopa je ze své podstaty jakákoliv změna v materiálním prostředí, ale i ve vědomí lidí, která je v příčinné souvislosti s kriminalisticky relevantní událostí, přičemž tato souvislost může být místní i časová. Příčinná souvislost je zastoupena převážně jednáním osoby pachatele.⁶⁸
- Výše uvedená změna musí co do časového horizontu trvat alespoň po tak dlouhou dobu, aby byla od jejího vzniku zjištělná.⁶⁹

⁶⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 233.

⁶⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 230.

⁶⁸ MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 80-7251-080-0, str. 54.

⁶⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 76.

- Při zjištění stopy musí být tato prostřednictvím současných kriminalistických metod a prostředků zkoumatelná, tedy pro její uchování zajistitelná a dále vyhodnotitelná.⁷⁰

K bližšímu rozboru stopy se dá uvést mnohem více, ale pro účel této práce je toto stručné uvedení pro základní představu dostačující. V meritu věci zkoumání dokladů jsou vhodnými stopami v kriminalistické praktické činnosti takové objekty, jejichž charakter vyvolává dojem, že se může jednat o neoriginální objekty. V případě kriminalistických stop se jedná zejména o kategorii, kterou vymezují doklady, coby hlavní předměty zájmu:

- občanské průkazy,
- řidičské průkazy,
- cestovní doklady,
- účetní doklady,
- ostatní doklady a průkazy.⁷¹

Samotné doklady, které byly pozměněny nebo zhotoveny neoprávněnou osobou či institucí jako padělky, budou vždycky předmětem zkoumání v kriminalistickopraktické činnosti, avšak je celá řada dalších objektů, které mohou být kriminalistickými stopami. Může se jednat o předměty a mnohé prostředky, jichž bylo užito při realizaci pachatelova jednání v rámci jeho protiprávního jednání pozměňování nebo padělání dokladů. V souvislosti s provedenými úkony může k zajištění takových stop docházet při různých prohlídkách, například domovních nebo prohlídkách osob a věcí. Zkoumání na specializovaném pracovišti se zaměřuje na tyto (za předpokladu, že předmětné doklady jsou hlavním předmětem zájmu) druhotné objekty zájmu:

- barvy razítkové,

⁷⁰ MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 80-7251-080-0, str. 54–55.

⁷¹ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 148.

- barvy tiskové,
- psací prostředky,
- lepidla a různé spojovací materiály, jako nitě, fólie apod.,
- užívaný papír či jiný materiál výsledného nosiče,
- raznice, rydla a razítka,
- tiskové plotny,
- předlohy a šablony,
- zařízení a stroje určené pro tisk a jiné obdobné formy reprodukce,
- zkušební tisky,
- nevydařené tiskové výstupy,
- zbytky zhotovených padělků.⁷²

Vyhledávání a zajišťování stop je v kriminalistice záležitostí soustředěné pozornosti, která z popředí zájmu nevynechává ani takové objekty, jako jsou poničené a všemi možnými způsoby znehodnocené objekty, u nichž je důvodný předpoklad, že mohou mít s vyšetřovanou událostí příčinný vztah. Kriminalistická praxe se tak při zajišťování těchto stop setkává i za situace, kdy je jejich podoba ovlivněna:

- roztrháním na menší části,
- poškozením plamenem, a to mnohdy až na popel,
- rozmáčením v tekutinách,
- znečitelněním apod.⁷³

Povaha stavu předmětné stopy nemusí být nutně důsledkem jednání pachatele nebo jiné osoby. K příčinám může docházet mnoha způsoby a v souvislosti s různými situacemi, jako jsou požáry, přírodní katastrofy nebo nehody. Nejjistějším způsobem zajišťování takových stop je předběžná konzultace s odborníkem. Ten

⁷² MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 229.

⁷³ Tamtéž

po obeznámení se s okolnostmi dané věci může poradit nejvhodnější postup a metodu, jak stopu zajistit takovým způsobem, aby nedošlo k dalšímu znehodnocení, obzvláště v případech netypického vyhledávání a zajišťování stop a srovnávacích materiálů.⁷⁴

Zajišťování stop má své obecné zásady, z nichž vychází zásada úplnosti. Tato klade důraz na zajištění celého materiálu, který je nalezen. Na ni navazuje zásada původnosti, která vyžaduje zajištění stopy ve stavu, ve kterém je vyhledána. Je zapovězeno stopy upravovat nebo doplňovat, případně vizuálně zvýrazňovat textové části. Tento postup má své opodstatnění. Kriminalista musí umět předvídat a s tím souvisí i předpoklad, že by se na stopách zajištěných in natura mohly nacházet další stopy, které nejsou na první pohled patrné:

- stopy daktyloskopické,
- stopy pachové,
- stopy biologické.⁷⁵

5.1.1 Zajištění listinných materiálů

Vzhledem k tomu, že valná většina druhů dokladů se zhotovovala z papíru, bylo třeba tuto formu dokladu zajistit proti jejímu poškození. Metoda spočívá v důsledném prokládání listin listy čistého papíru, případně plastickými fóliemi a následným vložením do předem připravených obálek. Za předpokladu, že se jedná o poškozený materiál, vloží se do obálky všechny jeho části, které se podařilo zajistit. Hrozba znehodnocení stopy, pakliže je tato ve vlhkém až mokřém stavu, se minimalizuje postupným vysoušením. Musí se však jednat o vysoušení přirozené a nenásilné. Je vyloučena metoda působení tepelného zdroje nebo vystavení slunečním paprskům. Listina se nechává doschnout při běžné pokojové teplotě, přičemž zde platí zažitá pravidlo, že všechno chce svůj čas a nic se nesmí

⁷⁴ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 148–151.

⁷⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 230.

uspěchat. Opačný postup se zavádí u listin, jejichž materiální struktura doznala tepelné újmy, příkladně spálený papír. Tento, s ohledem na svou jemnou strukturu, musí být zafixován prostředkem (roztokem), jenž jeho křehkou skladbu dočasně zpevní. Užívá se k tomuto tekutin na bázi plastických hmot, například lak na vlasy. Transport vyžaduje důkladné vystlání vatou v obalovém materiálu.⁷⁶

5.1.2 Zajištění psacích prostředků a ostatních nástrojů

Psací prostředky v podobě nástrojů se zajišťují tak, aby při jejich odděleném zabalení nedošlo k poškození hrotu psacího prostředku. V případě psacích hmot se tyto zasílají i s jejich obalem, pokud s ním byly nalezeny. Barvy a tuše se uchovávají pro následné zkoumání stejným způsobem jako psací hmoty. V případě potřeby se uchová jejich část v čisté uzavíratelné nádobě, kam se přelijí. V případě razítek, rydel, tiskových ploten a obdobných nástrojů se postupuje obdobně, jako v případě psacích prostředků. Platí pravidlo, že se neprovádí žádné očišťování, vždy musí být nástroje zajištěny in natura. Výjimečně po dohodě se znalcem může být provedeno zkušební použití, přičemž se toto zasílá ke zkoumání též.⁷⁷

5.2 Hlavní cíle zkoumání dokladů

Kriminalistické zkoumání má specifické cíle, kterých by se v rámci odborného zkoumání mělo dosáhnout. Zhodnocení znalostí s sebou přináší relevanci, která se odráží v předpokladu takového zkoumání. Předmětné cíle jsou reprezentovány následujícími body:

- jakým způsobem došlo k vyhotovení zkoumaného objektu (využití tiskových technik, podkladového materiálu, uchycení fotografií, zhodnocení stavu

⁷⁶ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 150.

⁷⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9, str. 230.

objektu jako originálního nebo pouhé kopie, případně sestavení tohoto objektu zkoumání z několika odlišných částí s různým původem),

- identifikovat metodu, jejímž prostřednictvím byl zkoumaný objekt pozměněn nebo padělán (možnosti odstranění textových částí formou mechanické úpravy nebo zásahem na chemické úrovni, následné doplňování údajů, aplikace razítek, pečeti, možné křížení tahů v textovém poli apod.),
- zjištění původu textového pole (odhalení použitých psacích prostředků, jejich analýza, rozbor tiskových a razítkových barev, spojovacích materiálů, podkladového materiálu a dalších zjištěných součástí objektu zkoumání),
- prokázání původního obsahu u poškozeného nebo zničeného objektu zkoumání (destrukce ohněm, prostřednictvím kapalin, lepidel, s poškozeným textem, případně slepenými částmi k sobě), eventuelně odhalení obsahu nečitelného písma.⁷⁸

5.3 Posouzení dokladů a znalecká činnost

K posouzení pravosti dokladů dochází prvotně formou osobního zhodnocení při provedené vizuální kontrole, ke které může ten, jemuž se v souvislosti s prováděnou činností dostanou do rukou, přistoupit nejen z opatrnosti, ale i z důvodné pochybnosti o pravosti takového dokladu. V rámci kriminalistickotechnického zkoumání dokladů se ověřování pravosti provádí formou znaleckého posudku, jenž bývá zhotoven na základě § 105 odst. 1, 5 trestního řádu:

„(1) Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Jestliže pro složitost posuzované otázky takový postup není postačující, přibere orgán činný v trestním řízení znalce. V přípravném řízení přibírá znalce ten orgán činný v

⁷⁸ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 257–258.

trestním řízení, jež považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí, pokud byla věc vrácena k došetření, státní zástupce, a v řízení před soudem předseda senátu. O přibrání znalce se vyrozumí obviněný a v řízení před soudem též státní zástupce. Jiná osoba se o přibrání znalce vyrozumí, je-li k podání znaleckého posudku třeba, aby tato osoba něco konala nebo strpěla.

(5) O odborné vyjádření podle odstavce 1 lze požádat i osobu, která je podle zvláštního zákona zapsána jako znalec nebo znalecká kancelář v seznamu znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů, a fyzickou nebo právnickou osobu, která má potřebné odborné předpoklady. Státní orgán předloží orgánům činným v trestním řízení odborné vyjádření vždy bez úplaty.⁷⁹

S ohledem na praktické hledisko oblasti dokladů a jejich kontroly ze strany těch, kteří s nimi přicházejí nejčastěji do styku, k posouzení jejich pravosti ve valné většině případů dochází na pracovištích oddělení dokladů a specializovaných činností v rámci Odboru cizinecké policie. Častými pachateli v oblasti pozměňování a padělání dokladů jsou právě osoby s cizí státní příslušností, které se tak pokouší pro sebe získat určitou formu prospěchu. Znalecké zkoumání se u dokladů provádí především nedestruktivními metodami, jež jsou pro svůj fyzikální charakter vyhledávanou volbou. Opakem jsou metody destruktivního charakteru, které mají svou podstatu na chemickém základě. Volba nejvhodnějších metod zkoumání je na odborném posouzení znalce dle jeho uvážení s ohledem na individuální objekt zkoumání. Každý z těchto dvou základních přístupů má své výhody a nelze tak vyloučit ani situaci, kdy je pro účel zjištění nutné aplikovat kombinaci těchto metod.⁸⁰

K nedestruktivním metodám znaleckého zkoumání patří:

- vizuální zkoumání (prvotně prostým zrakem nebo prostřednictvím barevných filtrů)
- mikroskopické zkoumání,

⁷⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (*trestní řád*) v posledním znění

⁸⁰ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 150.

- využití záření (ultrafialového, infračerveného, rentgenového),
- fotografické metody.⁸¹

Destruktivní metody jsou zastoupeny:

- vizuální zkoumání prostřednictvím elektronové mikroskopie,
- chromatografické metody,
- kapkové analytické metody,
- ultrafialová a infračervená spektrofotometrie.⁸²

Specifická oblast jednoúčelového zkoumání s sebou přináší možnosti využití takových metod, jako je zjišťování důkazů přítomnosti zbytků stěrací pryže, zkoumání lepidel a v případě textového pole i křížených tahů, eventuelně i stáří textu samotného. Zkoumání rozmnožovací a tiskové techniky, objektů rozdělených na části nebo objektů spálených.⁸³ Znalec pro své zkoumání využívá kromě různých metod taktéž počítačové systémy a programy, které umožňují porovnání dokladů v databázích, jako jsou databáze Datex a Prado, které umožňují v rámci znalecké činnosti komparaci. Znalec při svém zkoumání dochází k závěru tím způsobem, že nachází neshody s originálním vzhledem dokladu a tato svá zjištění dále zaznamenává do zhotoveného posudku nebo může dojít k závěru, že posuzovaný doklad odpovídá originálu. Perspektiva takového zkoumání kromě zjevného zhodnocení stavu posuzovaného objektu (pravý, pozměněný, padělaný) spočívá v predikci následného rozvoje s odrazem aktuálního vývoje v dané problematice. K tomuto kupříkladu velmi dobře poslouží možnost vložit upravenou formu obrazové části (konkrétně zkoumaného dokladu ze znaleckého posudku) o hodnoceném dokladu (jehož podstata byla zkoumáním posouzena jako pozměněná nebo padělaná) do databáze Datex

⁸¹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1, str. 271.

⁸² SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1, str. 160.

⁸³ PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x, str. 68.

ke shromážděným poznatkům se seznamy pozměněných a padělaných dokladů.⁸⁴

Obrázek 11 - porovnání pravého dokladu s padělkem

Zdroj: VALA, Ivo. *Padělané a pozměněné listiny a kriminalistické zkoumání jejich pravosti*. Brno, 2021. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta trestního práva, str. 96.

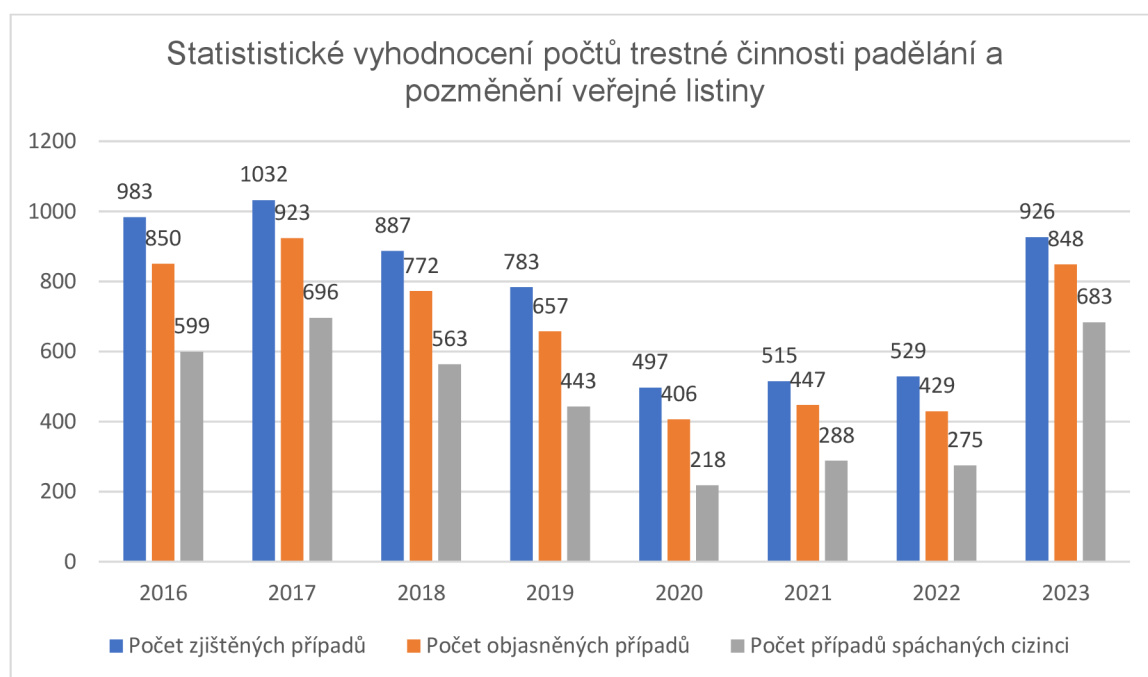
5.4 Zhodnocení jevu padělatelské činnosti

Prostřednictvím znaleckého zkoumání dokladů, k jehož realizaci dochází na základě kriminalistickotechnického zkoumání, lze pro další budoucí identifikační účely využít stav rozvoje sociálně patologického jevu, jakým protiprávní činnost ze strany padělatelů dokladů bezesporu je. Kromě samotného výsledku zkoumání v podobě dokumentace, jež je k tomuto účelu kriminalistickými pracovníky a znalci z oboru zpracována, vychází zhodnocení dané problematiky také ze statistických podkladů. Páchané protiprávní jednání, jehož zpodobnění se dá přidružit dle oblasti zájmu k jednotlivým paragrafovým zpodobněním trestných činů v trestním

⁸⁴ VALA, Ivo. *Padělané a pozměněné listiny a kriminalistické zkoumání jejich pravosti*. Brno, 2021. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta trestního práva, str. 94–95.

zákoníku v prostředí našeho státu, dává hrubou představu o tomto negativním trendu včetně jeho možného rozvoje. Stejně, jako při zhotovování dokladů a jejich technických ochran, reagují eminenti na rozvoj technologií, odráží se opačný sled v protipólu zpodobněným padělatelskou činností.

Padělání a pozměnění veřejné listiny je v našem trestním zákoníku zakotveno v § 348, čímž je v optice trestněprávní relevance ošetřena činnost, která narušuje řádný chod společnosti a svébytnost jejích členů. Statistickému výstupu se věnuje oblast prevence kriminality nebo konkrétní instituce, která má co do kontaktu s doklady hodnověrné poznatky. Jmenovitě Policie České republiky uvádí svá zdokumentovaná zjištění, kdy ke každému roku zveřejňuje na svých veřejně dostupných stránkách objektivní poznatky z policejní praxe. Každý trestný čin má vyhodnocení z hlediska počtu spáchaných deliktů, jejich objasněnosti a dalších dílčích kategorií, které mohou být rozhodující pro budoucí perspektivu vývoje.⁸⁵

Obrázek 12 - statistické vyhodnocení
Zdroj: *Kriminalita* [online]. POLICIE, 2024. [citováno 11. února 2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

⁸⁵ *Kriminalita* [online]. POLICIE, 2024. [citováno 11. února 2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz>

Z uvedeného grafického znázornění jasně vystupuje do popředí trend padělání a pozměňování dokladů v rámci osmiletého období, které ve svém přehledu znázorňuje základní atribut, a to celkový počet zjištěných případů. Z něj vychází další kategorie, která uvádí počet případů, které se podařilo objasnit. Poslední kategorie charakterizuje podíl osob cizí státní příslušnosti na této protiprávní činnosti. Graf vymezuje podíl jednotlivých složek s logickým uspořádáním, neboť počet zjištěných skutků v jednotlivých letech pochopitelně dominuje v kategorickém rozřídění. Podíl cizinců má v součtu zjištěných skutků svůj nezanedbatelný poměr. Převážně se v průměru jedná o nadpoloviční množinu u jednotlivých období, kdy z uvedeného vystupuje jako znatelný jev rok 2020. V tomto roce se do popředí zájmu v případě kontrol dokladů dostala koronavirová krize, jejíž systémová opatření silně omezila volný pohyb osob a s ním i související přítomnost a fluktuaci cizích státních příslušníků. Následují roky 2021, 2022 a 2023, ze kterých je znatelný postupný nárůst blížící se pomyslné hladině z let předcházejících.

Závěr

Podrobným prostudováním dostupných materiálů a publikací, které se vztahují přímo i nepřímo k technickým ochranám dokladů, jsem dospěl k několika hypotézám, a to v tomto pořadí. Padělání a pozměnění dokladů se vyskytuje více u těch druhů dokladů, které mají minimální technickou ochranu nebo žádnou. K této myšlence lze dospět na základě logického uvážení, které opírám o následující poznatky. Zhotovení dokladů s jejich prvky technické ochrany má značnou technologickou náročnost. S tou je úzce spjatý ekonomický faktor, jehož charakter spočívá v rostoucích nákladech s navyšujícím se množstvím zabezpečení dokladů proti jejich zneužití. Legislativní rámec nastavuje podmínky pro akceptovatelné zhotovení dokladů jejich eminenty, kteří si dále určují své výrobní postupy s odpovídající úrovní utajení. Kauzalita v množství technických ochran dokladů se vyskytuje ve vztahu k možnostem jejich překonávání formou pozměnění nebo padělání dokladů. Tímto předpokladem je nesporný fakt, že úspěšnost v této protiprávní činnosti pro pachatele spočívá nejen v jeho vlastních možnostech limitovaných znalostmi, zkušenostmi, materiálním zázemím s odpovídajícími technologiemi, ale i samotném množství technických ochran, které musí překonat, aby u konkrétního druhu dokladu uspěl. Tuto hypotézu však závěr statistického výstupu nepotvrzuje. Převaha osob cizí státní příslušnosti na podílu celkové zjištěné trestné činnosti v oblasti padělatelské činnosti reflektuje tuto činnost právě u dokladů, jejichž zabezpečení ze strany technických ochran je na odpovídající úrovni ve vztahu k těmto dokladům. U cizinců probíhá kontrola převážně ze strany hlídek cizinecké policie, která si totožnost těchto osob ověřuje na základě předložených dokladů (pasy, cestovní doklady, vstupní doklady, doklady o pobytu a víza). Nejedná se tak o doklady bez technických ochran nebo s nízkou úrovní zabezpečení.

Druhá hypotéza vycházející z porovnání technických ochran předpokládá zjištění, které technické ochrany mohou být nedostatečné, a které kombinace technických ochran snižují riziko jejich překonání. V této myšlence závěrem diplomové práce shledávám částečné opodstatnění. S tvrzením, že by nějaký prvek technické

ochrany byl nedostatečný, se nemohu ztotožnit. Rozvoj technologicky náročných metod a postupů defacto určuje trend, které technické ochrany již nepožívají takové důležitosti a postupně (v případě dokladů) nebyvají využity (například klasická razítka), neboť nacházejí své uplatnění u jiných forem dokumentů, převážně cenin a platidel (příkladně konfety). S rostoucím množstvím technických ochran roste i zabezpečení, tento stav je neměnný.

Důležitost porovnání jednotlivých technických ochran spatřuji ve zhodnocení výsledků zkoumání, jejichž závěrem dochází znalec ke zjištění, zda byl zkoumaný doklad pravý, padělaný nebo pouze pozměněný. Kriminalistickotechnické zkoumání dokladů není v rámci mé diplomové práce uvedeno v rozsahu zkoumání jako takového, a to ve vztahu k samotným metodám. Jejich využití je s ohledem na danou problematiku z kriminalistického hlediska klíčové, nicméně okrajové vymezení shledávám jako dostačující právě pro vlastní zhodnocení technických ochran dokladů, neboť jsou meritem vlastního výzkumu, jenž jsem zaměřil na empirické poznání tematického okruhu, a které v závěru své práce opírám o statistické údaje. Tyto dávají širší povědomí o stavu protiprávního jednání, kterým negativní vliv na společnost v podobě pozměňování a padělání dokladů je. Výzkum by se však mohl dále rozšířit v pokračování, které by hledalo perspektivy vývoje zajištěných stop s jejich následným zkoumáním.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

HLAVÁČEK, Ivan, Rostislav NOVÝ a Jaroslav KAŠPAR. *Vademecum pomocných věd historických*. 3. opr. a dopl. vyd. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-004-4.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9.

MUSIL, Jan. *Kriminalistika: vybrané problémy teorie a metodologie*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001. ISBN 80-7251-080-0.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. [Praha]: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-237-6.

PROTIVINSKÝ, Miroslav a Karel KLVAŇA. *Základy kriminalistiky*. Praha: Armex, 2005. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-86795-11-x.

STRAUS, Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK a Martin FÜRBAACH. *Kriminalistická neidentifikační zkoumání*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-291-1.

STRAUS, Jiří. *Kriminalistická technika*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-409-1.

SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistické stopy obsahující informaci o vnitřní stavbě (struktuře) objektu*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-181-5.

SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika - kriminalistickotechnické metody a prostředky*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. ISBN 80-85981-21-1.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠIMOVČEK, Ivan. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-343-8.

VALA, Ivo. *Padělané a pozměněné listiny a kriminalistické zkoumání jejich pravosti*. Brno, 2021. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta trestního práva.

Časopisecké články

HRADECKÝ, Michal. *Co je to stupeň nebezpečnosti padělku?* Kriminalistický sborník, ročník LVIII, 2014, č. 1, str. 53–60.

JIRÁSEK, Tomáš. *Padělky – to nejsou jenom peníze, poštovní známky nebo doklady*. Kriminalistický sborník, ročník XXXVIII, 1994, č. 12, str. 530–534.

MÜLLER Jaroslav, Miloslav MUSIL. *Vývoj technické ochrany proti padělání*. Kriminalistický sborník, ročník LIII, 2009, č. 4, str. 35–39.

PROCHÁZKOVÁ Kateřina, Štěpán SLÁMA. *Evropští experti na doklady a jejich padělání*. Policista, ročník 15, 2009, č. 10, str. 6–7.

STRAUS Jiří, Jaroslav SUCHÁNEK, Viktor PORADA. *Vyhledávání a zajišťování kriminalistických stop*. Bezpečnostní teorie a praxe: sborník Policejní akademie ČR, 2005, č. 1, str. 59–70.

SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistickotechnické zkoumání dokumentů*. Kriminalistický sborník, ročník XXXVI, 1992, č. 1, str. 26–31.

Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 141/1961 Sb., *o trestním řízení soudním (trestní řád)* v posledním znění

Zákon č. 269/2021 Sb., *o občanských průkazech* v posledním znění

Zákon č. 329/1999 Sb., *o cestovních dokladech* v posledním znění

Elektronické zdroje

About Us [online]. Fisher Space Pen, 2013. [citováno 11.prosince 2023]. Dostupné z: <https://www.spacepen.com>

A holographic method for document protection against counterfeit [online]. Optics Communications, 2003. [citováno 27.listopadu 2023]. Dostupné z: <https://doi.org>

Application of MECC-DAD and CZE-MS to examination of color stamp inks for forensic purposes [online]. Forensic Science International, 2013. [citováno 29.listopadu 2023]. Dostupné z: <https://doi.org>

Document protection technology in the digital economics using cognitive biometric methods [online]. Procedia Computer Science, 2020 [citováno 28.listopadu 2023]. Dostupné z: <https://doi.org>

Doklady [online]. STC, 2024. [citováno 11.ledna 2024]. Dostupné z: <https://stc.cz>

Glosář PRADO [online]. consilium.europa.eu. [citováno 17.ledna 2024]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu>

Kriminalita [online]. POLICIE, 2024. [citováno 11.února 2024]. Dostupné z: <https://www.policie.cz>

Osobní doklady [online]. MVČR, 2023. [citováno 14.prosince 2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz>

Security inks for ID documents and passports [online]. SICPA, 2024. [citováno 15.prosince 2023]. Dostupné z: <https://www.sicpa.com>

Seznam obrázků

Obrázek 1 - pero Fisher Pen Company schopné psát ve stavu beztlíže	22
Obrázek 2 - produktový list	25
Obrázek 3 - vodoznak viditelný průchozím světlem	39
Obrázek 4 - opticky proměnlivý prvek hologram	40
Obrázek 5 - fluorescentní ochranný proužek viditelný pod zdrojem UV záření	41
Obrázek 6 - fluorescentní ochranná vlákna viditelná pod zdrojem UV záření	42
Obrázek 7 - tiskové barvy	43
Obrázek 8 - tisk z hloubky	45
Obrázek 9 - samolepící fólie	48
Obrázek 10 - vizuální znázornění různých prvků technické ochrany	49
Obrázek 11 - porovnání pravého dokladu s padělkem	60
Obrázek 12 - statistické vyhodnocení	61